

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Veřejná správa a regionální rozvoj

ANALÝZA DOPADŮ REZIDENČNÍ
SUBURBANIZACE NA DEMOGRAFII A
EKONOMIKU OBCE HOVORČOVICE

bakalářská práce

Autor: Karel Oktábec

Vedoucí práce: Ing. Hana Černá Silovská, Ph.D.

Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

Karel Oktábec
V Praze, dne 17.4.2019

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Haně Černé Silovské Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady, připomínky a hlavně trpělivost, kterou se mnou měla. Dále bych chtěl poděkovat za ochotu panu místostarostovi Hovorčovic Pavlu Budínovi za poskytnutý rozhovor, stejně tak všem na obecním úřadu

Vysoká škola ekonomická v Praze
Katedra regionálních studií

Národohospodářská fakulta
Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Zpracovatel : **Karel Oktábec**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Veřejná správa a regionální rozvoj**
Název tématu: **Analýza dopadů rezidenční suburbanizace na demografii
a ekonomiku obce Hovorčovice**

Zásady pro vypracování:

1. Hlavním cílem práce bude zhodnocení dopadů rezidenční suburbanizace na obec Hovorčovice, nacházející se v okrese Praha-východ, v těsné blízkosti hlavního města Prahy. Dopady mohou být jak pozitivního, tak i negativního charakteru. První hypotézou je, že příliv mladých rodin do obce během let 2000-2017 měl za následek snížení věkového průměru a zlepšení vzdělanostní struktury obyvatelstva. Druhou hypotézou je, že suburbanizační procesy spojené s přílivem nových obyvatel v letech 2000-2017 měly na rozpočet obce spíše negativní vliv z důvodu zvýšených výdajů na pokrytí veřejných služeb.
2. Suburbanizace – neboli změny sídelní struktury – je proces, který je ve světě známý už desítky let, ale v České republice tyto změny nastávají teprve od počátku transformace ekonomiky v roce 1990. Suburbanizační procesy se projevují hlavně v okolí velkých měst a přináší s sebou změny v sídelní struktuře celé České republiky, způsobují proměny velkých měst, ale hlavně těch malých, které se rozvíjejí do okolí a mění svůj krajinný ráz. Z tohoto důvodu je sledování a studium těchto procesů stále aktuálním tématem, které nám přináší nové poznatky, hlavně o dopadech těchto procesů a jejich vlivu na suburbanizované oblasti. Tyto dopady se týkají i obce Hovorčovice. Kromě analýzy těchto dopadů zde budou uvedeny i možnosti řešení, jak některé negativní dopady minimalizovat, aby z toho obec vyšla co nejlépe, případně jak co nejlépe využít ty pozitivní.
3. Teoretická část bakalářské práce bude obsahovat vymezení rezidenční suburbanizace a dalších klíčových pojmů včetně vysvětlení metod, které budou použity v praktické části. Dále budou uvedeny nejčastější dopady na demografii, ekonomiku, životní prostředí a dopravu v suburbanizovaném území. Nakonec zde bude zmíněn historický vývoj a současný stav v zahraničí, konkretizace na Českou republiku, a hlavně na okolí Prahy, kde jsou tyto procesy nejvýraznější.
4. V praktické části bakalářské práce budou zhodnoceny dopady rezidenční suburbanizace v obci Hovorčovice, nacházející se v okrese Praha-východ, za roky 2000-2017. Budou zde uvedeny pozitivní a negativní dopady na rozvoj obce, které s sebou tyto procesy přináší. Bude se jednat o změny demografické struktury – změna počtu obyvatel, věkové struktury (věkový průměr, věková pyramida, sňatečnost, porodnost) – a vliv na ekonomiku obce – změny v rozpočtu obce za roky 2000-2017 (problém občanů, kteří zde žijí, ale nemají trvalé bydliště), provedené investice do rozvoje, hodnocení programu rozvoje obce a analýza nezaměstnanosti.
V práci bude použita analýza statistických dat (suburbanizace bude změřena pomocí koeficientu osídlení), metoda rešerše a řízené polostrukturované rozhovory s představiteli obce Hovorčovice. V závěru je provedeno shrnutí získaných dat z rešerše statistických dat z ČSÚ, budou potvrzeny či vyvráceny hypotézy. Dále zde budou uvedena doporučení pro řešení problémů vzniklých ve spojení se suburbanizací, které budou předány zástupcům města.
5. Klíčová slova: Suburbanizace, urban sprawl, dopravní infrastruktura, koeficient osídlení, migrace, Hovorčovice

Rozsah práce: 45 stran

Seznam odborné literatury:

1. I. OUŘEDNÍČEK, M. – ŠPAČKOVÁ, P. – NOVÁK, J. (eds.). Sub urbs: krajina, sídla a lidé, Vyd. 1. – Praha: Academia, 2013. – 338 s. ISBN 978-80-200-2226-4
2. KADERÁBKOVÁ, J. – PIKOVÁ, J. Územní samospráva – udržitelný rozvoj a finance, Vyd. 1. – Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. – 297 s. ISBN 978-80-7357-910-4
3. KADERÁBKOVÁ, J. – POSTRÁNEČKÝ, J. – MATEŠ, P. Úvod do regionálních a správních věd: vybrané kapitoly. Praha: Codex Bohemia, 1996. – 93 s. ISBN 80-85963-18-3
4. FISHMAN, R. Bourgeois Utopias: The Rise And Fall Of Suburbia. New York: Basic Books. 272 s.
5. SYKORA, L. Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. 1. vydání. Praha: Ústav pro ekopolitiku o.p.s., 2002. 191 s. ISBN 80-901914-9-5.
6. HNILÍČKA, Pavel. Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů: urbanismus do kapsy. 2., dopl. vyd. Brno: Host, 2012. 207 s. ISBN 978-80-7294-592-4.
7. KONTULY, T. – TAMMARU, T. Population subgroups responsible for new urbanization and suburbanization in Estonia. European Urban and Regional Studies 13, č. 4, s. 319-336

Termin odevzdání bakalářské práce: srpen 2019

Karel Oktábee
Řešitel

doc. Ing. Petr Toth, Ph.D.
Vedoucí katedry

Ing. Hana Černá Šilovská, Ph.D.
Vedoucí práce

prof. Ing. Zdeněk Chytil, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá dopady procesů rezidenční suburbanizace na obec Hovorčovice. Jelikož od roku 2001 zde dochází k velkému přírůstku obyvatel a rozsáhlé bytové výstavbě, tak to s sebou nese mnoho negativních důsledků. Cílem této práce je tak zhodnocení těchto dopadů na obec, a to především v oblasti demografie a ekonomiky. Přírůstek obyvatelstva v obci s sebou nese hlavně velké zvyšování výdajů, což má za následek zadlužování obce a velké problémy do budoucna.

Klíčová slova: suburbanizace, urban sprawl, dopravní infrastruktura, koeficient osídlení, migrace, Hovorčovice

Abstract

The bachelor thesis deals with the impact of residential suburbanization processes on the village of Hovorčovice. As there has been a large increase in population and large housing developments since 2001, this has many negative consequences. The aim of this work is to evaluate these impacts on the municipality, especially in the field of demography and economy. The increase in the population in the village is mainly due to a large increase in spending, which results in the municipality's debt and major problems for the future.

Key words: suburbanization, urban sprawl, transport infrastructure, settlement coefficient, migration, Hovorčovice

JEL CLASSIFICATION

R23, R58, O18

Obsah

Úvod	1
1 Suburbanizace	3
1.1 Definice pojmů	3
1.2 Komerční a rezidenční suburbanizace	6
1.3 Vývojové fáze suburbanizace	7
2 Příčiny a dopady suburbanizace	9
2.1 Podmínky a příčiny	9
2.2 Dopady	10
3 Vývoj suburbanizace v ČR a zahraničí	15
4 Způsoby měření suburbanizace a jejích dopadů	20
5 Suburbanizace v obci Hovorčovice	23
5.1 Charakteristika obce	23
5.2 Měření suburbanizace	24
6 Dopady suburbanizace na obec Hovorčovice	29
6.1 Dopady suburbanizace na demografii	29
6.2 Dopady suburbanizace na ekonomiku Hovorčovic	37
6.3 Environmentální dopady	45
6.4 Dopady na občanskou vybavenost a sociální strukturu obce	50
6.5 Rozhovor s místostarostou	53
Závěr	56
Seznam použitých zdrojů	59
Seznam zkratk	65
Seznam obrázků	65
Seznam tabulek	65
Seznam grafů	65
Seznam příloh	66
Přílohy	66

Úvod

Suburbanizace je v současné době velmi aktuálním tématem, a to hlavně v postkomunistických zemích, přičemž Česká republika není výjimkou. V těchto zemích se začalo o procesu suburbanizace hovořit až v devadesátých letech 20. století, zatímco v západních zemích (Velká Británie, Švýcarsko, USA) probíhá už od začátku průmyslové revoluce, tj. od 18. století.¹ Vývoj v těchto zemích nám tak může poskytnout dobrý návod, jak se vypořádat s důsledky, které suburbanizace přináší. Může se jednat například o dopady na životní prostředí, ekonomiku, demografickou strukturu, dopravní a technickou infrastrukturu a mnohé další. Všechno to jsou dobré důvody, proč tento proces sledovat a pokusit se tak minimalizovat dopady, které s sebou suburbanizace přináší. Touto problematikou se v současné době zabývá několik autorů, a to i českých.²

Teoretická část bakalářské práce se zabývá především vysvětlením základních pojmů, které souvisí se suburbanizačními procesy. Jsou zde vysvětleny hlavní rozdíly mezi rezidenční suburbanizací, již se v práci zabývám, a komerční suburbanizací, kterou je v teorii také velmi důležité uvést. Dále jsou zde uvedeny hlavní dopady suburbanizačních procesů jak na obec, ve které tyto procesy probíhají, tak na spádové město, ze kterého se obyvatelé stěhují a zároveň tam poté ve velké míře dojíždějí za prací. Následně je zde nastíněn historický kontext a vývoj hlavně v západních zemích (USA, Velká Británie). Na konci kapitoly je také stručně popsán vývoj v České republice, a to hlavně v okolí Prahy, kde si můžeme dopadů suburbanizace všimnout asi úplně nejlépe. V teoretické části jsou uvedeny a popsány metody, kterými je měřena suburbanizace v praktické části.

V praktické části se věnuji cíli své práce, a tím je analýza a zhodnocení dopadů rezidenční suburbanizace na obec Hovorčovice. Jedná se hlavně o dopady na demografickou strukturu a ekonomiku obce. V zadání píše, že data k uvedeným ukazatelům jsou za roky 2000-2017, ale z důvodu dobré dostupnosti dat jsou zde většinou použity i údaje za rok 2018. Praktická část zároveň obsahuje hodnocení programu rozvoje obce, analýzu provedených investic do rozvoje a hodnocení vlivu suburbanizace na environmentální a dopravní situaci v obci, okolí obce a při dojíždění do zaměstnání, zejména pak do Prahy. Je zde také analyzován vliv suburbanizace na sociální strukturu a

¹ Např. Fishman (1987), Sýkora (2002)

² Např. Sýkora (2002), Ouředníček, Špačková, Novák (2013), Hnilička (2012)

občanskou vybavenost obce, která za poslední roky prošla velkými změnami. Práce dále obsahuje potvrzení či vyvrácení následujících hypotéz:

- Příliv obyvatel do obce v posledních 15 letech měl za následek snížení věkového průměru a zlepšení vzdělanostní struktury obce.
- Suburbanizační procesy spojené s přílivem nových obyvatel v letech 2000-2017 měly na rozpočet obce spíš negativní vliv z důvodu zvýšených výdajů na pokrytí veřejných služeb.

Toto všechno je zde analyzováno pomocí statistických dat, především z Českého statistického úřadu, dále pomocí metody rešerše a pomocí řízených polostrukturovaných rozhovorů se zástupci vedení obce. Na závěr jsou zde uvedena doporučení pro vedení obce, kterým by se mohli řídit, aby do budoucna byly dopady suburbanizace na jejich obec méně nákladné.

1 Suburbanizace

Jelikož je cílem práce zhodnocení dopadů suburbanizace, je důležité nejdříve definovat nejen pojem suburbanizace jako takový, ale i ostatní pojmy, které s tímto fenoménem úzce souvisí. Dále je potřeba od sebe odlišit komerční a rezidenční suburbanizaci, jelikož v práci je věnován prostor pouze té rezidenční.

1.1 Definice pojmů

Pro začátek je klíčové identifikovat některé základní pojmy, které budou zmíněny v dalších částech této práce a bez jejichž znalosti by byla orientace v ní velmi náročná a hůře pochopitelná.

Urbanizace

Základním pojmem, od kterého se odvíjí celá teoretická část, je urbanizace. Tento pojem můžeme chápat jako koncentraci obyvatelstva do měst a s tím spojené vyliďňování venkova. Tento proces je charakteristický hlavně pro vyspělé země, a to už od doby industrializace v průběhu 19. století. Rozdíl oproti méně vyspělým a zaostalým zemím byl poměrně výrazný, a to hlavně v době nástupu urbanizace. Zatímco v 20. století začalo tempo stěhování obyvatel do měst ve vyspělých zemích pomalu zpomalovat, tak v tzv. „zemích třetího světa“ se teprve začínalo obyvatelstvo do měst stěhovat. Důkazem mohou být data z roku 1950, kdy například v USA nebo Austrálii žila ve městech už více než polovina obyvatel, zatímco například v Africe nebo Asii to nebyla ani pětina.³

Základní způsobem, jak měřit urbanizaci, je pomocí poměrně jednoduché míry urbanizace, což je podíl obyvatelstva žijících ve městech na celkovém počtu obyvatel daného státu. Mezi země s největší mírou urbanizace můžeme zařadit například USA, země Beneluxu (Belgie, Nizozemsko), nebo třeba Austrálii.⁴

Urbanizaci můžeme dále chápat jako prvotní fázi urbanizačních procesů, jedná se v podstatě o přeměnu městských i venkovských oblastí, stejně tak lidí, kteří se tam přistěhují. Přizpůsobí se tak novému stylu života, který je velmi odlišný od toho venkovského, který se ve všech zemích světa vytrácel v průběhu let.⁵

³ IS Mendelu. Urbanizace. [online]. Vyd. 2011. [cit. 21.4.2019]

⁴ Tamtéž.

⁵ Horská, Maur, Musil (2002, str. 16-17), Kadeřábková (str. 13-15)

Suburbanizace

Pojem, kolem kterého je postavena celá práce, se nazývá suburbanizace. Jedná se o tzv. růst města, který vzniká rozpínáním území do okolní krajiny, zástavba je rozptýlená či neuspořádaná. Lidé se stěhují především z centrální části daného města. Aby se mohlo jednat o suburbanizaci, musí být nově vzniklá výstavba oddělena od jádrového města nějakými rozsáhlými neurbanizovanými prostory. Časem, pokud se bude spádové město rozrůstat, může však tyto lokality, které vznikly suburbanizací, pohltit. Nově vzniklou zástavbu lze charakterizovat vznikem řadových či samostatných vícepodlažních domků (ale i jednopodlažních), které mají vlastní zahradu a vytvářejí tak často homogenní rezidenční oblasti, nazývané také často jako satelitní městečka, v angličtině je tento pojem známý jako „urban sprawl“. Suburbanizací může také vznikat komerční a průmyslová zástavba, což je například výstavba logistických a obchodních center, které spojuje poměrně rozsáhlá zástavba půdy.⁶ Zároveň se jedná o druhou fázi urbanizačních procesů.⁷ Mezi další fáze se řadí **desurbanizace** (vyklidňování celého města) a **dekoncentrace** (přesun všech lidských aktivit do menších regionů).⁸

Urban sprawl

Dalším, poměrně rozšířeným pojmem, je urban sprawl neboli „sídelní kaše“. Jedná se o neregulovaný růst městských aglomerací, kdy původní malá, ale atraktivní teritoria, expandují daleko za své hranice do volné krajiny. Urban sprawl podle Sýkory: „*Je charakterizován chaotickým, neuspořádaným růstem, který je v důsledku absence regulativních nástrojů trvale neudržitelný*“.⁹ Výsledkem tohoto procesu je pak často mozaikovitá struktura nově vznikajících ploch.¹⁰

Nejlepším příkladem je severní Amerika, kde se v některých částech vymkla nová zástavba kontrole. Jedná se například o regiony jako je Oregon, Portland, Vancouver, Hillsboro a mnoho dalších. Urban sprawl se samozřejmě týká i některých částí Evropy, konkrétně třeba Bernu nebo Zürichu ve Švýcarsku. To všechno má potom za následek například vyklidňování center měst, kdy ve dne je zde rušno díky mnoha pracovním příležitostem, ale v noci, kdy lidé odjedou do svých domovů na kraji města, je zde díky absenci stálého obyvatelstva nebezpečno, což by mohl být příklad třeba Detroitu. Mezi

⁶ Ouředníček (2002)

⁷ Horská, Maur, Musil (2002, str. 16-17)

⁸ Tamtéž.

⁹ Sýkora (2002, str. 21-38)

¹⁰ Suburbanizace. Urban sprawl. [online]. [cit. 21.4.2019]

další následky patří vznik izolovaných suburbánních komerčních zón, vznik brownfieldů, nevhodný rozvoj dopravních systémů v městských aglomeracích a mnoho dalších.¹¹

Všechny tyto dopady vyžadují existenci nějakých regulačních nástrojů, jako jsou například územní plány, regulační plány nebo vhodné státní nebo krajské politiky (příp. zásady) územního rozvoje. To vše dokáže zamezit neuspořádané výstavbě a s tím spojenými následky. V České republice je například územní plán hojně rozšířeným nástrojem, který slouží k regulaci neuspořádané výstavby, ale i tak k ní hlavně v okolí Prahy dochází, možná i z důvodu, že ho obce nemají za povinnost zavádět.¹²

Suburbium

Dalším důležitým pojmem, který je v té práci poměrně často skloňován, je suburbium. Jedná se v podstatě o samostatné sídlo, které se nachází převážně mimo jádrové město. Dá se mezi ně ovšem i počítat izolovaná území sídlišť na okraji území jádrového města, příkladem může být Jižní Město v Praze. Pro suburbanizaci je jedná o základní jednotku pro výzkum.¹³

Zároveň lze suburbia definovat podle toho, co se v nich nachází, a to jsou především obyvatelé střední a vyšší třídy, ale hlavně podle toho, co se v nich nenachází – jedná se převážně o průmyslové podniky, komerční aktivity vyjma drobného podnikání a obchodů, a obyvatel nižší třídy, pokud nepočítáme sluhy. Ve větším domě na předměstí bylo obvyklé, že služebnictvo mělo pro sebe vyhrazeno celé jedno patro, zbytek patřil rodině, případně návštěvám.¹⁴

Kompaktní a rozvolněná zástavba

Rozvolněnou zástavbu můžeme definovat jako samotu nebo samostatně stojící domy, které nevytvářejí kompaktní uliční frontu¹⁵, zatímco kompaktní zástavba jsou převážně uzavřené bloky se souvislým uličním průčelím a je pro ni typická vysoká míra využití území. V tomto případě se jedná hlavně o kompaktní zástavbu městského typu.¹⁶

¹¹ Sýkora (2002, str. 21-38)

¹² Středočeský kraj. Územní plánování a stavební řád. [online]. [cit. 27.4.2019]

¹³ Suburbanizace. Slovníček pojmů – suburbium. [online]. [cit. 27.4.2019]

¹⁴ Fishman (1987, str. 21-23)

¹⁵ Ústav územního rozvoje. Charakter a struktura venkovských sídel. [online]. Vyd. 2017 [cit. 7.5.2019]

¹⁶ Stavební komunita. Stavební slovník. [online]. [cit. 7.5.2019]

Edge cities

Edge cities jsou jedním z důsledků postmoderní suburbanizace. Tento pojem vznikl v USA a jedná se o okrajová města, která vyrůstají na křižovatkách hlavních komunikací. Průkopníkem je oblast okolo Los Angeles a bývá to považováno jako budoucnost amerických měst.¹⁷

1.2 Komerční a rezidenční suburbanizace

Než přistoupím k další kapitole, je důležité si odlišit od sebe dva pojmy – komerční a rezidenční suburbanizace. S oběma pojmy a jejich důsledky se setkáváme denně a ani o tom nemusíme vědět, proto je důležité vědět, co znamenají a jaký je mezi nimi rozdíl. V této práci budou ovšem sledovány pouze dopady rezidenční suburbanizace, která je z mého pohledu zajímavější, a to hlavně z důvodu, že velká část populace v České republice, a hlavně v okolí Prahy, žije v těchto nově rozrostlých obcích a nějakým způsobem se jich tak dotýkají dopady tohoto procesu.

Komerční suburbanizace

Jak už vyplývá z názvu, bude mít tento pojem nějakou souvislost s komerční činností. Komerční suburbanizaci, jinak také nerezidenční¹⁸, můžeme podle Ptáček, Šimáčka a Szczyrby popsat například takto: „Mezi suburbanizací nerezidenčních funkcí řadíme v nejširším pojetí vymísťování, nebo přímo novou lokalizaci aktivit sekundéru, terciéru či kvartéru. V konkrétních případech se jedná zejména o suburbanizaci maloobchodu, skladovacích kapacit, výrobních aktivit (zejména ve formě průmyslových zón) a pracovních příležitostí v administrativě, popřípadě i v sektoru kvartéru“.¹⁹ Jedná se tedy o procesy, které mají s rezidenční suburbanizací jen nepřímou souvislost, ale vznikly v podstatě díky tomu, že se lidé začali více realizovat mimo spádové město. Z toho logicky vyplývá, že přesuny komerčních aktivit na okrajové části města, jsou mladším pojmem než přesuny obyvatel. O tomto procesu se hovoří až někdy od 40. let 20. století v USA, kde to začalo přesunem maloobchodu, postupně se začaly přemísťovat

¹⁷ Ouředníček (2002, str. 49)

¹⁸ Ptáček, Szczyrba, Šimáček (2013, str. 81)

¹⁹ Ptáček, Szczyrba, Šimáček (2013, str. 82)

i ostatní odvětví terciéru, dále třeba i průmysl. Mezi hlavní důvody vzniku, kromě přesunu obyvatelstva, lze také uvést vysoké investice do infrastruktury a dostupné ceny pozemků za městy a díky liberální politice USA se tento proces stal neregulovaným a vymkl se kontrole. V Evropě je to trochu jiný případ. Hlavně v západoevropských zemích mají propracovaný systém prostorového plánování a nehrozí tak velké negativní dopady komerční suburbanizace. V České republice je to bohužel trochu jiný případ, kdy zde bohužel probíhá neregulovaná výstavba například různých skladovacích hal, které vyrůstají na orné půdě, nebo se kvůli nim kácí i lesy.²⁰

Rezidenční suburbanizace

Procesem rezidenční suburbanizace se zabývám v celé praktické části. Jedná se o stěhování lidí z jádrového města do jeho zázemí, kde tak probíhá intenzivní výstavba nových bytových jednotek (především rodinné a řadové domy).²¹ Aby se však dalo hovořit o rezidenční suburbanizaci jako takové, musí se jednat o výstavbu domů za hranicemi města, pokud se jedná o výstavbu na území stávajícího kompaktního města (například na volných plochách nebo na okraji města), mluvíme o urbanizaci.²²

1.3 Vývojové fáze suburbanizace

Pro přehlednost a lepší orientaci v problematice je potřeba rozlišit různé vývojové formy suburbanizace.

Prvotní suburbanizace

Jako prvotní suburbanizaci můžeme označit už procesy ve středověku, kdy se kolem hradu stavěla zástavba neboli podhradí. V současné době to lze přirovnat k rozšiřování měst přes předměstí (suburbia), typickým příkladem je Praha, která se tak dá nazvat rostlým městem.²³

²⁰ Ptáček, Szczyrba, Šimáček (2013, str. 82-84)

²¹ Suburbanizace. Co to je a jaké to má podoby. [online]. [cit. 27.4.2019]

²² Horáková (2002, str. 157-158)

²³ Ouředníček (2002, str. 46)

Klasická (moderní) suburbanizace

Autoři²⁴ se shodují, že klasická suburbanizace je součástí tradičního vývoje měst. První fází obvykle bývá **urbanizace**, kdy se lidé stěhují do měst. Poté, s rozvojem dopravy, nastává právě **suburbanizace**. Jako poslední fáze bývá označována **desurbanizace**, kdy se lidé stěhují pryč z metropolitních oblastí do menších center, a to především z důvodu enormního zatížení dopravních systémů, nedostatku parkovacích míst a nahrazování drahého bydlení kanceláři.²⁵

Současná (postmoderní) suburbanizace

Příkladem současné suburbanizace mohou být Spojené státy (Los Angeles), kde dochází k růstu nových měst na okrajích metropolitních oblastí. Rozdíl těchto nových měst oproti klasickým suburbiím je ten, že nejsou závislé na jádrovém městě metropolitní oblasti, ale jsou soběstačné. V literatuře tyto města také dostávají nové názvy – exurbia, technourb nebo **edge cities**.²⁶

²⁴ Např. Van Den Berg (1982), Ouředníček (2002)

²⁵ Ouředníček (2002, str. 46-48)

²⁶ Ouředníček (2002, str. 48-49)

2 Příčiny a dopady suburbanizace

Spolu se suburbanizací je nutné uvést i její příčiny – proč k ní vůbec dochází, co lidi motivuje k tomu, aby přesouvali svoje bydliště nebo ekonomické aktivity někam daleko za město. Dále je potřeba zmínit, jaké jsou následné dopady tohoto procesu stěhování obyvatelstva.

2.1 Podmínky a příčiny

Jelikož suburbanizace není nikterak novým pojmem, můžeme určité první příčiny stěhování obyvatel za město (do suburbií) pozorovat už v 18. století, konkrétně v Londýně v Anglii. Jedním z důvodů, proč k tomu začalo docházet, byla vysoká polarizace společnosti, kdy se začaly „rozevírat nůžky“ mezi bohatými a chudými, s tím rostla preference bohatších obyvatel stavět si obydlí na kraji města, a žít tak v klidu mimo ruch velkoměsta. Zároveň s již zmíněnou rostoucí polarizací a narůstajícím počtem obyvatel se život ve městě začínal stávat nepříjemným. Podle statistik měl Velký Londýn na začátku 18. století něco přes milion obyvatel, na konci století už to bylo 6,5 milionu. S velkým nárůstem počtu obyvatel je potom samozřejmě spojen růst chudinských čtvrtí. Město začalo být špinavé, byla zde nedostatečná dopravní a technická infrastruktura, poměrně výrazně se i zvýšila kriminalita a nebyl dostatečný počet členů policejních složek. Život ve městě se tím stal velmi nekomfortním a pro zástupce vyšší třídy se tak stěhování do suburbií mimo jádrové město stalo v podstatě jedinou možností. Zároveň to vše korespondovalo s individualistickou společností, která byla v Anglii dominantní, narozdíl třeba od nedaleké Francie, kde například v Paříži byla situace úplně opačná, lidé preferovali spíše bydlení ve městě a společenský život, a stěhování do suburbií nebylo častým jevem.²⁷

Příčiny suburbanizace, které byly v Anglii v 18. století, jsou velmi podobné i dnes. Patří k nim hlavně touha po klidu a přírodě, snaha uniknout znečištěnému prostředí města, kde třeba dominoval průmysl, nebo separace od nižších společenských vrstev a obava z vyšší kriminality, která roste s vyšší koncentrací obyvatel.²⁸

²⁷ Vacková (2013, str. 37-42)

²⁸ Sýkora (2003, str. 223-225)

Ke vzniku suburbanizace jsou nezbytné některé podmínky, které ulehčí bydlení v suburbiích. Jedná se především o kvalitní dopravní infrastrukturu, jako je třeba existence železničního spojení. Železnice byla zároveň jedním z prvních důvodů, díky kterým se lidé mohli stěhovat mimo město, nová obydlí se tak tvořila v okolí železničních stanic, a to zejména v Anglii v 19. století, v novodobé historii se dají zmínit metropolitní oblasti v okolí Prahy nebo Budapešti. Dalším milníkem pro rozvoj suburbanizace byl rozhodně vynález automobilu. S postupem času, jak se automobil stával kvalitnější a dostupnější, začala se suburbanizace rozvíjet, hlavně v USA a zemích západních Evropy. Rozvoj automobilového průmyslu se tak stal hlavním důvodem pro život mimo město a umožnil kvalitní a poměrně pohodlné dojíždění za prací a zároveň zpřístupnil pro obyvatele relativně levné pozemky daleko od města. Dopravní pokrok tedy přinesl téměř neomezené zpřístupnění okolí měst a stal se tak hlavním důvodem pro rozvoj suburbií.²⁹

Další podmínkou, která je nezbytná pro rozvoj suburbanizace, je ekonomika obyvatel. S rostoucím reálným příjmem vzniká i možnost pořídit si větší úvěry na bydlení a tím se člověku otevírá spousta možností. V České republice tato situace nastala až s transformací ekonomiky, kdy se relativně bohatší obyvatelstvo začalo stěhovat na venkov. Díky rozvoji ekonomiky už tak stavba nového domu přestala být výsadou vyšší vrstvy obyvatelstva, ale stala se tak cílem i střední vrstvy.³⁰

2.2 Dopady

Tato podkapitola se zabývá poznatky o dopadech, které s sebou přináší suburbanizace. Je to poměrně složitá problematika, jelikož dopady mohou mít několik forem a širokou škálu rozsahu, ale pro zjednodušení budeme uvažovat rozdělení na dopady pozitivní a negativní. Bohužel s tím, jak roste počet obyvatel, kteří se stěhují mimo město, tak spíše rostou ty negativní dopady suburbanizace, které výrazně převažují nad těmi pozitivními, což je podrobněji vysvětleno v dalších částech této kapitoly.

„Nová výstavba v zázemí měst vytváří tlak na přírodní prostředí, vede ke změnám ve využití krajiny, snižuje množství ploch k rekreačnímu a zemědělskému využití, ovlivňuje biodiverzitu a způsobuje změny v půdních, vodních a klimatických mikrosystémech.“³¹

Toto je jen stručný výčet negativních dopadů suburbanizace na fyzické prostředí obce.

²⁹ Sýkora (2003, str. 223-225)

³⁰ Tamtéž.

³¹ Ministerstvo vnitra ČR. Současná česká suburbanizace a její důsledky. [online]. Vyd. 2008 [cit. 27.4.2019]

Mezi další dopady můžeme řadit například nárůst osobní automobilové dopravy, nedostatečnou síť veřejné dopravy, nekvalitní a nedostatečně kapacitní dopravní infrastrukturu (hlavně nízká kapacita silnic a železnice), vznik satelitních městeček, výrazný nárůst emisí s rozvojem automobilové dopravy, polarizace sociálně prostorové struktury a mnoho dalších.³² Všechny tyto dopady jdou shrnout do následujících třech členění: ekonomické, sociální a ekologické.³³ V této kapitole budou tedy postupně popsány ty nejdůležitější negativní dopady a budou zde zároveň i zmíněny některé pozitivní dopady, které s sebou suburbanizační procesy přináší.

Asi nejdůležitější dopady se týkají **ekonomiky**. Proces suburbanizace představuje pro obec zvýšené náklady spojené například s chybějící nebo nedostatečnou infrastrukturou, jak dopravní, tak i technickou. Dále sem můžeme zařadit například zvýšení nákladů na svoz komunálního odpadu, veřejné osvětlení, volnočasová zařízení nebo třeba zřízení obecní policie. Pro suburbanty je dopadem změna struktury výdajů, například zvýšení nákladů na pohonné hmoty či pořízení dalšího automobilu.³⁴ Velkým problémem je pro obec, když si na jejím území postaví nějaká rodina dům, žije tam, ale trvalé bydliště má registrované v původním jádrovém městě. Využívá tak výhod vesnického bydlení, ale obec z toho nemá žádný prospěch, což se projeví na jejím rozpočtu.

Z ekonomických dopadů jsou jedny z největších ty na dopravu. Z historie lze vyčíst, že doprava je jedním z hlavních důvodů, který dal možnost vzniku suburbanizaci, která pak je zároveň jedním z hlavních předpokladů dalšímu rozvoji automobilismu. Dobře tento dvojí význam vystihl Pucher: „*Rozvolněná příměstská zástavba vyžaduje auta pro potřeby osobní dopravy, ale na druhou stranu, osobní automobily také podporují rozpínání měst do okolní krajiny.*“³⁵ Díky tomu vznikají náklady cílových obcí na stavbu nových silnic, jádrová města musí vynakládat nemalé částky na údržbu a obnovu klíčových dopravních tahů včetně stavby nových, například obchvatů, tunelů a podobných staveb, které jsou nezbytné ke zvládnutí trendu neustále narůstající dopravy. Zároveň, jak je již zmíněno v předchozím odstavci, rostou náklady pro rodiny, které musí za dojížděním do práce a do škol využívat automobil každý den, na dopravu tak vynakládají mnohem větší část příjmů, než kdyby bydleli ve městě. Jedním z těch důvodů je i fakt, že většina suburbanizovaných oblastí není dostatečně pokrytá veřejnou

³² Sýkora (2003, str. 225-228)

³³ Arts lexikon. Dopady suburbanizace. [online]. Vyd. 2014 [cit. 28.4.2019]

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Pucher (2002, str. 101-121)

dopravou, která by tak ulevila osobní automobilové dopravě a externalitám s ní spojenými.³⁶

Mezi další dopady suburbanizace řadíme dopady **sociální**. Můžeme pozorovat změnu sociální struktury a sociálního prostředí jak v cílových obcích, tak i v samotném jádrovém městě. Do suburbanizovaných oblastí se stěhuje především mladší část obyvatelstva a lidé s větším sociálním statusem. Tím dochází ke změně demografické struktury, obyvatelstvo v jádrovém městě stárne, a naopak v cílové obci mládne, což je zároveň jedna z mých hypotéz v praktické části. Zároveň tak mohou v suburbanizovaných obcích vzniknout konflikty mezi starousedlíky a nově přistěhovalými, mezi nimiž je často velká sociální vzdálenost, a to hlavně z důvodu rozdílu v příjmech, kvalitě bydlení, nebo třeba hodnotové orientaci. Ale střet přistěhovalých s původními obyvateli není tak běžný, jelikož nově přistěhovalí žijí převážně v uzavřených čtvrtích rodinných domů někde na kraji obce, zatímco starousedlíci žijí především v jádrové části obce.³⁷

Třetí a poslední hlavní kategorií dopadů suburbanizace jsou **ekologické** dopady. Velkou část představuje znečištění, které vzniká z nárůstu osobní, ale i nákladní automobilové dopravy, je s tím spojený smog, ale třeba i hlukové zatížení, které je znatelné hlavně u obcí, které žijí v okolí nějakých důležitých silničních koridorů. Dále se dá zmínit třeba narušení krajiny (tzv. disturbance) způsobená extenzivní výstavbou novostaveb, dochází tak k záboru orné půdy, sebrání přirozeného prostředí různým druhům živočichů a rostlin a snižování biodiverzity. V tomto případě je právě velkým problémem již zmíněná neregulovaná zástavba neboli „urban sprawl“. Dále je možné ještě zmínit světelný smog, který je spojen s výstavbou nového veřejného osvětlení.³⁸

³⁶ Pucher (2002, str. 102-103)

³⁷ Arts lexikon. Dopady suburbanizace. [online]. Vyd. 2014 [cit. 28.4.2019]

³⁸ Tamtéž.

Obrázek č. 1: Pozitiva a negativa suburbanizace

		SUBURBANIZÉR 	CÍLOVÁ OBEC 	MĚSTSKÝ REGION
FYZICKÉ (A FUNKČNÍ) PROSTŘEDÍ	+	Lepší životní prostředí Rodinný domek za městem Prestiž spojená s vlastnictvím domu	Zlepšení technické infrastruktury (inženýrské sítě, dopravní komunikace) Vyšší příjmy obce	
	-	Více času v dopravě (nutnost použití auta, špatná obslužnost hromadnou dopravou) Špatná občanská vybavenost	Narušení urbanistické struktury, architektonického rázu (např. uniformní nebo eklektická architektura) Nedostatek veřejného prostoru Náklady na údržbu inženýrských sítí a komunikací Nedostatečná kapacita technické infrastruktury (např. čistírna, rozvodna) a občanské vybavenosti (např. školy, školky)	Prostorové rozpínání a rozvolňování městského regionu Energetická a materiální náročnost na budování technické infrastruktury Změny ve využití krajiny (méně ploch pro zemědělské a rekreační využití) Narušení rázu venkovské krajiny Nárůst individuální automobilové dopravy (dopravní zácpy)
SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ	+	Život v lokalitě obývané sociálně silnějšími skupinami Větší bezpečí	Příchod mladších, vzdělanějších a bohatších obyvatel Zvýšená politická participace Populační růst obce	
	-	Izolovanost některých skupin (zelené dvory, teenageři)	Riziko konfliktů mezi původními a novými rezidenty (odlišný sociální status a životní styl) Nepřihlašování trvalého bydliště nových rezidentů v obci V nových suburbiích chybí místa k setkávání (veřejné prostory, hospody apod.)	Pokles sociálního statusu ve zdrojových lokalitách (sídliště, vnitřní město)

Zdroj: <http://www.suburbanizace.cz/problemy.htm>, 28.4.2019

Dle obrázku č. 1 lze vidět, že zde byly zmíněny skoro všechny možné negativní dopady, které souvisí se suburbanizací a jejím vlivem na cílovou obec. Za zmínku ještě stojí dopady na městský region, které jsou v podstatě jen negativní a týkají se například nárůstu individuální automobilové dopravy, prostorového rozpínání městského regionu nebo třeba energetickou a materiální náročnost spojenou s budováním technické infrastruktury.

Zároveň je potřeba uvést i některé **pozitivní** dopady, které v této kapitole byly zmíněny jen okrajově. U městského regionu žádné pozitivní dopady nenacházíme, zatímco u cílových obcí je jich poměrně hodně. Jedná se například o zlepšení technické infrastruktury, která bývá v původních obcích často v dosti žalostném stavu a přílivem nového obyvatelstva vzniká tlak na zlepšení – může se jednat například o již zmíněnou

výstavbu nebo rekonstrukci veřejného osvětlení, zkvalitnění kanalizace nebo třeba výstavbu nových inženýrských sítí. Dále je možné zmínit populační přírůstek a s tím spojené větší příjmy do městské pokladny nebo větší participaci u voleb, což by mělo být zásluhou právě mladšího obyvatelstva, které se do obcí stěhuje a které má podle statistik větší zájem o volby.³⁹

³⁹ E15. Parlamentní volby 2017. [online]. Vyd. 2017 [cit. 28.4.2019]

3 Vývoj suburbanizace v ČR a zahraničí

Tato kapitola se zabývá stručným výkladem kořenů suburbanizace. Obecně se dá napsat, že „*první tendence k dekoncentraci kompaktního města*“⁴⁰ začaly na konci 19. století. V této době se suburbanizační procesy spojují především se zeměmi západní Evropy a USA, až postupem času, a hlavně s pádem komunistického režimu, se začínají tyto tendence rozšiřovat i do zemí střední a východní Evropy, kde do té doby byl spíš opačný trend – stěhování lidí do měst neboli urbanizace.⁴¹

Vývoj v Anglii

O Anglii se dá mluvit jako o průkopníkovi suburbanizace. Proč? Je to jednoduché, Anglie byla v 18. a velké části 19. století nejrozvinutější zemí jak v Evropě, tak pravděpodobně i na světě. Byla zároveň jednou z prvních evropských zemí, kde proběhla průmyslová revoluce, s čímž se i pojí velké stěhování lidí do měst, kde tak docházelo k masivnímu nárůstu obyvatel.⁴² Střední třída žila tradičně v centru města, které se ale začalo časem měnit. Velkým problémem se stala nedostačující kapacita infrastruktury, která nestačila pokrývat poptávku s tím, jak do města přicházeli noví občané. Chyběla kanalizace, nebyly dostatečné prostory k bydlení, takže méně majetní občané byli bez domova, narůstala kriminalita a život ve městě tak začal být nesnesitelný. Řeč je konkrétně o Londýně, který během 18. století narostl o 5,5 milionů obyvatel.⁴³ Dalším důkazem, že Anglie se stala velmi urbanizovanou je fakt, že v roce 1890 žilo ve městech okolo 72 %.⁴⁴

Dalším důvodem, proč suburbanizační procesy začaly jako jedny z prvních v Anglii, je jejich mentalita. Angličané preferovali (a preferují) „*individuální formy bydlení v rodinných domech*“⁴⁵, a tak se začali, s rozvojem železnice a zlepšené dostupnosti do měst, stěhovat na venkov. To byl v té době velký rozdíl oproti třeba Francii, kde tamní obyvatelé mnohem více holdovali společenskému životu a města tak pro ně byla jasnou volbou.⁴⁶

⁴⁰ Ptáček (2002, str. 67)

⁴¹ Tamtéž

⁴² History. Industrial revolution. Vyd. 2017 [cit. 1.6.2019]

⁴³ Vacková (2013, str. 37-58)

⁴⁴ Fishman (1987, str. 10)

⁴⁵ Vacková (2013, str. 41)

⁴⁶ Vacková (2013, str. 39-42)

V té době také vznikl, v dnešní době hojně skloňovaný, pojem „suburbium“. Jedná se v podstatě o bydlení na předměstí či za městem v rodinném domě se zahradou. Jde o touhu střední třídy o návrat k přírodě a hledání bezpečí mimo město.⁴⁷

Vývoj v Anglii v této době, který sice nebyl nikterak významný v porovnání se současností, by se tedy dal v podstatě považovat za počátky moderních suburbanizačních procesů, které se v ostatních částech světa začaly prosazovat až na počátku 20. století. Jinak za prvotní kořeny suburbanizace se dá považovat stavění zástavby kolem hradů ve středověku.⁴⁸

Vývoj v západní Evropě a v USA

V USA a v celé západní Evropě (vyjma Anglie) byl vývoj suburbanizačních procesů vcelku podobný. V obou případech tyto procesy začaly až na přelomu 19. a 20. století spolu s nástupem a rozvojem veřejné dopravy, případně dále ve 20. století s rozvojem osobní automobilové dopravy. Největší rozmach stěhování mimo město nastal mezi lety 1920–1970, v USA o trochu dříve. Vývoj suburbanizace byl v USA mnohem dynamičtější. Byl zde mnohem pomalejší rozvoj sídelního systému, většina velkých měst zde začala vyrůstat až na konci 19. století. Města byla i jinak stavěná, zatímco v USA dominovaly vysoké stavby a menší zastavěná plocha, v západní Evropě tomu bylo naopak.⁴⁹

Největší rozdíl byl ovšem v dopadech suburbanizace. Zatímco v zemích západní Evropy existovaly poměrně účinné regulační nástroje (např. územní plány) a dopady suburbanizace nebyly tak silné, tak v USA tomu bylo přesně naopak. S tím, jak zde probíhal rychlý rozvoj měst, tak zde došlo i k rychlému rozvoji suburbií. Dochází k obrovské dekoncentraci obyvatel ze spádových měst, vznikají tzv. megalopole (např. megalopolní pás mezi městy Washington a Boston). Typickým znakem suburbanizace v USA se stávají kolonie rodinných domků v příměstských oblastech, které vznikají na „zelené louce“. To samozřejmě přináší problém s obrovským zábořem půdy a ničením krajinného rázu. V rámci úspory prostoru jsou poměrně často minimalizovány veřejné prostory, jako jsou třeba parky nebo chodníky.⁵⁰

⁴⁷ Vacková (2013, str. 45-47)

⁴⁸ Ouředníček (2002, str. 46)

⁴⁹ Ptáček (2002, str. 55-68)

⁵⁰ Ptáček (2002, str. 55-68)

S rozvojem suburbanizace v USA nastaly také změny v územním rozložení obyvatel a pracovních příležitostí. Například v roce 1950 žilo ve městech okolo 56 %, ale o 20 později to už bylo jen 32 %. S tím, jak se obyvatelé stěhovali, tak se také měnil podíl pracovních příležitostí, avšak dominantní i tak byla práce ve městech. Stěhovalo se především bělošské obyvatelstvo, což mělo za následek zvýšení chudoby a kriminality ve městech, především v noci.⁵¹

Vývoj v bývalých socialistických státech

Vývoj suburbanizace v bývalých socialistických zemích nastal ve většině případů až po transformaci ekonomiky v 90. letech 20. století. V té době došlo ke zvyšování rozdílů mezi chudým a bohatým obyvatelstvem, ale obecně se dá říci, že lidé v průměru bohatli. Jako důkaz mohou posloužit čísla z nárůstu osobní automobilové dopravy. Například na území bývalého Východního Německa došlo mezi lety 1988 a 1996 k nárůstu počtu osobních automobilů na dvojnásobek, v Polsku byla situace téměř totožná, v Maďarsku a České republice stoupl tento počet o 50 % a na Slovensko o 21 %. S tím, jak střední třída bohatla, a automobily se stávaly dostupnějšími, tak to dalo i důvod pro rozvoj suburbanizace.⁵²

Trochu odlišná situace nastala v bývalém státě SSSR Estonsku. Ve většině zemí docházel na přelomu tisíciletí k odlivu mladého obyvatelstva ze spádových měst na předměstí či na venkov, situace v Estonsku byla trochu odlišná. Ve velké míře docházelo ke stěhování mladých lidí za prací do měst, kde byla lokalizována většina pracovních příležitostí, a za město se začali stěhovat až ve starším věku. Další zvláštností, která v Estonsku nastala, bylo stěhování národností v rámci jedné země. Zatímco Estonci (okolo 60 %) zůstávali především ve městech, ne-Estonci (např. Ruská většina) se často stěhovali na venkov a vytvářeli tam vlastní suburbia.⁵³

Vývoj v ČR a v Praze

Vývoj suburbanizačních procesů v České republice byl velmi podobný jako v ostatních bývalých socialistických zemích, které procházely transformací ekonomiky.

⁵¹ Ptáček (2002, str. 57)

⁵² Pucher (2002, str. 112-117)

⁵³ Kontuly, Tammaru (2006, str. 319-336)

Obyvatelstvo bohatlo, byl zde rozvoj osobní automobilové dopravy a lidé se v druhé polovině 90. let 20. století začali čím dál častěji stěhovat mimo jádrové město. Ovšem největší rozvoj nastal až na přelomu tisíciletí.⁵⁴ Suburbanizace začala probíhat ve všech velkých městech České republiky, tyto procesy byly ovšem nejvýraznější v Praze, v ostatních metropolích neprobíhaly v takovém měřítku a často přicházely se zpožděním. Obce se proto také často začaly potýkat s neregulovaným růstem jejich území, v novém tisíciletí tak začala vznikat ve velkém satelitní městečka. Zmírnit rozvoj těchto sídelních útvarů se podařilo obcím až se schválením vlastního územního plánu, který vymezil zastavěné území a stanovil podmínky pro využití ploch – plán umožňuje například výškovou regulaci nebo množství povinné minimální zeleně na daném území. Ze statistik lze vyčíst, že například v obcích okolo Prahy byla výstavba nových domů nejvýraznější do roku 2006, od té doby nastal útlum. Praktická ukázka je v druhé části této práce. Pro obce je i důležitý regulační plán, který stanovuje podmínky pro využití pozemků, takže na nich nemohou být postaveny žádné nežádoucí stavby, a společně s územním plánem se řídí stavebním zákonem.⁵⁵ Oba tyto prvky tak zamezily neuspořádanému růstu obcí a dopady suburbanizace nenastaly v České republice v takovém měřítku, jako tomu je například v USA.⁵⁶

V Praze můžeme mluvit o dvojí formě prostorového rozšiřování suburbanizace. Nejdříve docházelo především ke stěhování obyvatel v rámci administrativních hranic města, až poté začaly vznikat nové bytové projekty mimo území Prahy. V zázemí města se projekty nové bytové zástavby umísťovaly bez nějakého vztahu k danému území a jeho velikosti, právě z těchto území, později v 90. letech, začalo docházet k procesům suburbanizace. V současné době se Praha, jako jediné město v ČR, rozšiřuje do všech směrů.⁵⁷

Jak již bylo napsáno výše, v Praze jsou suburbánní procesy nejvýraznější. V současné době můžeme pozorovat poměrně rozsáhlou výstavbu domů i v odlehlých částech Středočeského kraje, kam se občané hlavního města stěhují. Současně zde i probíhá ve velké míře suburbanizace komerčního charakteru, která se ale drží spíše v zázemí Prahy.⁵⁸

⁵⁴ Pucher (2002, str. 112-117)

⁵⁵ Zákony pro lidi. Zákon č. 183/2006 sb. [online]. Vyd. 2006 [cit. 17.6.2019]

⁵⁶ Gremlica (2002, str. 21-25)

⁵⁷ Ouředníček (2013, str. 62-63)

⁵⁸ Tamtéž.

Obrázek č. 2: Rezidenční a komerční suburbanizace na okraji Prahy

Zdroj: Mapy.cz

Na obrázku č. 2 je vidět pohled na rezidenční a komerční suburbanizaci v pražských Horních Počernicích a podél dálnice D10. Zatímco expediční haly a jím podobné budovy jsou stavěny téměř výhradně v blízkosti centrálního města, tak bytová výstavba se realizuje čím dál více od Prahy.

4 Způsoby měření suburbanizace a jejích dopadů

S tím, jak se stává studium suburbanizace čím dál tím populárnější, tak se hodnocení a monitorování vlivů věnuje stále více autorů.⁵⁹ Výzkum se může věnovat buď kvalitativním, nebo kvantitativním ukazatelům. Mezi kvalitativní metody výzkumu se může například řadit například dálkový průzkum země, kterému v současné době není věnovaná taková pozornost, jako ostatním metodám.⁶⁰ V této práci jsou téměř výhradně použity kvantitativní metody – měření suburbanizace pomocí koeficientu osídlení nebo přírůstku obyvatel.

Koeficient osídlení

Jednou z možností, jak měřit vliv suburbanizace na nějaké konkrétní území, je pomocí koeficientu osídlení. Jedná se o poměr mezi počtem obyvatel ve sledovaném území a počtem obyvatel v nějakém územním celku, kam se dané sledované území dá zařadit – může to být například okres, správní obvod, kraj, nebo celá Česká republika.

$$SP_j = (S_j/S) \cdot 100$$

SP_j udává procento (0-100) obyvatel, kteří žijí v oblasti j. S_j je počet obyvatel ve sledovaném území a S počet obyvatel ve vyšším samosprávném celku, do kterého patří daný územní celek. Koeficient však nebere v úvahu velikost sledovaného území, takže data mohou být trochu zkreslená, ale i na základě těchto výsledků lze vyvodit suburbanizační procesy na sledovaném území. Data je vhodné posoudit během několika po sobě jdoucích let, aby byly vidět změny, které se na území udály.⁶¹

Přirozený a mechanický pohyb obyvatel

Celkem jednoduchou metodou, jak změřit míru suburbanizace, je pomocí vývoje počtu obyvatel. Data jsou poměrně snadno dostupná a výsledky se dají dobře aplikovat.

⁵⁹ Např. Sýkora (2002), Pucher (2002), Kupková, Ouředníček (2013)

⁶⁰ Kupková, Ouředníček (2013)

⁶¹ Damborský (2011)

Největší roli ve výzkumu hrají data z mechanického pohybu obyvatel neboli z migrace. Migrace je demografický proces, při kterém lidé mění svá trvalá bydliště. Mohou se přesouvat v rámci jednoho státu (vnitřní migrace), např. do jiného města, nebo do jiné země (vnější migrace).⁶² Pro výzkum suburbanizace jsou ovšem důležitá data pouze z vnitřní migrace, vnější zde není zahrnuta.

Jedná se o migraci trvalou, která trvá v zásadě více než 1 rok. Existuje ještě migrace přechodná, která se projevuje například jako turismus a netrvá déle než několik týdnů, na vývoj počtu obyvatel nemá žádný vliv.⁶³ Rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých se nazývá „migrační saldo“.⁶⁴ Migrační saldo se v rámci výzkumu suburbanizace počítá pro jednotlivé roky, a když vychází v průběhu několika let kladně, můžeme hovořit o tom, že v daném území probíhají suburbanizační procesy. Pro výpočet migračního salda lze použít jednoduchá rovnice:

$$\Delta t = I_t - E_t, \text{ kde}$$

Δt – mechanický přírůstek v roce t

I_t – počet přistěhovalých v roce t

E_t – počet vystěhovalých v roce t

Počet obyvatel v daném území není ovlivňován pouze mechanickým pohybem obyvatel, ale také přirozeným, který udává rozdíl mezi počtem narozených a zemřelých. Rovnice výpočtu vypadá takto:

$$K_t = N_{tv} - M_t, \text{ kde}$$

K_t – přirozený přírůstek v roce t

N_{tv} – živě narození v roce t

M_t – zemřelí v roce t

Spojením obou těchto rovnic získáme celkový přírůstek v roce t :

$$S_t = \Delta t - K_t = (I_t - E_t) - (N_t - M_t)$$

⁶² Unesco. Social and human Sciences – migration. [online]. Vyd. 2017 [cit. 31.5.2019]

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Přírodovědecká fakulta UK. Příručka demografické statistiky. [online]. Vyd. 2001 [cit. 31.5.2019]

Z výsledku rovnice se dá vyvodit, jak dané území populačně získalo či ztratilo a zda to bylo spíše mechanickým nebo přirozeným přírůstkem.⁶⁵

Skadronova exponenciální funkce

Dalším způsobem měření suburbanizace je exponenciální funkce, někdy také nazývaná „Skadronova“ – podle Kevina Skadrona, amerického vědce, který přišel s touto metodou ve svém článku v roce 1993.⁶⁶ Rovnice funkce vypadá takto:

$$D(x)=D_0e^{-\theta x}$$

$D(x)$ = hustota zalidnění ve vzdálenosti od centrální obchodní oblasti (tzv. CBD – central business district)

D_0 = hustota zalidnění v centru

θ = měřítko poklesu hustoty obyvatelstva – čím je hodnota θ menší, tím je suburbanizace větší

Funkce je poměrně jednoduchá na výpočet, problém může nastat při shánění dat, která nemusejí být tak snadno dostupná. Lze také poměřovat výpočty mezi jednotlivými místy a zjistit tak, které z nich je více decentralizované (čím menší D_0 či θ , tím větší decentralizace). Ovšem tato funkce má, stejně jako většina kvantitativních metod, svoje nedostatky – např. nezohledňuje příčiny a důvody suburbanizace a nebere v úvahu dopravu do města, kvalitu škol nebo počet pracovních míst.⁶⁷

Kvalitativní metody

Další z možností, jak měřit suburbanizaci, je pomocí kvalitativních metod. Může se k nim řadit například dálkový průzkum země, který hodnotí intenzitu změn na daném území, které suburbanizace způsobuje. Pomocí leteckých snímků z různých období lze poznat, jak na analyzovaném území působí změny, které jsou spojeny s rezidenční, ale i s komerční suburbanizací.⁶⁸

⁶⁵ Langhamrová, Kačerová (2006, str. 7-16)

⁶⁶ Skadron (1993, str. 1)

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Kupková, Ouředníček (2013, str. 119-122)

5 Suburbanizace v obci Hovorčovice

Předchozí kapitoly se věnují teoretickému poznání problematiky suburbanizace, zatímco tato kapitola se věnuje konkrétní ukázce suburbanizace, a to na obci Hovorčovice, která se nachází v těsné blízkosti s Prahou. Právě díky blízkosti s hlavním městem je obec ideální pro výzkum suburbanizace a jejích dopadů, a to hlavně v oblasti demografie a ekonomiky. Data, která jsou použita v této části práce, zahrnují ve většině případů roky 2000-2018.

5.1 Charakteristika obce

Hovorčovice je obec, která se nachází ve středních Čechách v okrese Praha-východ, od hlavního města Prahy je vzdálená přibližně 2 kilometry, konkrétně od Třeboradic, jež jsou součástí městské části Praha-Čakovice. Dostupnost do Prahy je tak poměrně dobrá, obyvatelé mohou za prací dojet do nedalekých Letňan, kde mohou využít linky metra C a dojet pohodlně do centra. Zároveň se zde nachází velké obchodní centrum, které tak mohou obyvatelé Hovorčovic (a okolí) využít k pravidelným nákupům. Pokud občané obce nechtějí využívat osobní automobilové dopravy, mohou využít té veřejné. Z obce jezdí pravidelná Pražské integrované dopravy (dále již jen „PID“) č. 351, která jezdí z nedalekých Neratovic, přes Hovorčovice a Čakovice, do Pražských Letňan. Během dopravní špičky jezdí tato linka dokonce jednou za 15 minut.⁶⁹ Dále zde obyvatelé obce mohou využít pravidelné vlakové linky S3, která je také zařazena do systému PID a provozují ji České dráhy. Vlaky jezdí z Mladé Boleslavi (příp. z Mělníka nebo ze Všetat) v hodinovém taktu a díky tomu, že končí na Masarykově nádraží v centru Prahy, jsou tak ideálním dopravním prostředkem pro dojíždějící za prací nebo do škol.

Obec se rozkládá na území České Vysočiny v nadmořské výšce mezi 220–250 metry nad mořem. Kromě městské části Praha-Čakovice sousedí s obcemi Březiněves, Bořanovice, Líbeznice, Veleň, Sluhy a Měšice. Jelikož obec leží v relativně rovinaté krajině, je tak tato oblast ideální pro pěší a cyklistické výlety, v okolí se zároveň nachází několik známých historických památek – hradiště Roztoky, hrad Okoř nebo třeba zámky Vinoř a Měšice.⁷⁰

⁶⁹ Pražská integrovaná doprava. Linka 351. [online]. Vyd. 2019 [cit. 4.6.2019]

⁷⁰ Obec Hovorčovice. Poloha obce. [online]. Vyd. 2019 [cit. 4.6.2019]

K 31. 12. 2018 žilo v obci 2460 obyvatel, což je od přelomu tisíciletí obrovský nárůst, jelikož ještě v roce 2000 zde mělo trvalé bydliště pouhých 994 obyvatel. Současná rozloha obce je 214 hektarů, z čehož vyplývá, že hustota zalidnění v Hovorčovicích je přibližně 1150 obyvatel na kilometr čtvereční. Toto číslo deklaruje, že v obci je velmi nahuštěná bytová zástavba.⁷¹

Jednou ze základních podmínek, proč si lidé vybírají konkrétní obec, je její občanská vybavenost. Jelikož se ve velké míře stěhují za město mladé rodiny s dětmi, je pro ně prioritou, aby v dané obci byla mateřská a základní škola. Obec Hovorčovice obojí splňuje, je zde jak škola mateřská, tak i první a druhý stupeň základní školy. Dále se zde nachází obecní knihovna, kvůli velkému přílivu obyvatel zde byla zřízena dokonce obecní policie. Jsou zde samozřejmě přípojky na vodu a plyn a je tu i funkční systém kanalizace. Co v obci chybí, je pošta, která je nejbliž v sousedních Měšicích, a bankomat, který je nejbližších v Čakovících.⁷²

5.2 Měření suburbanizace

V této podkapitole jsou provedena měření suburbanizace pomocí již zmíněných ukazatelů z teoretické části – pohyb obyvatel a koeficient osídlení. Výpočty jsou pouze jednodušší, nemají komplexní vypovídací charakter, jelikož nezahrnují žádný z faktorů, které suburbanizaci a její velikost ovlivňují. Výsledky těchto ukazatelů tak pouze ukazují, jak byly procesy stěhování obyvatel mimo město silné, výpočty lze zároveň porovnat například se sousedními obcemi a určit, které z obcí se tak suburbanizace týká nejvíce. Konkrétní dopady budou analyzovány v následující kapitole.

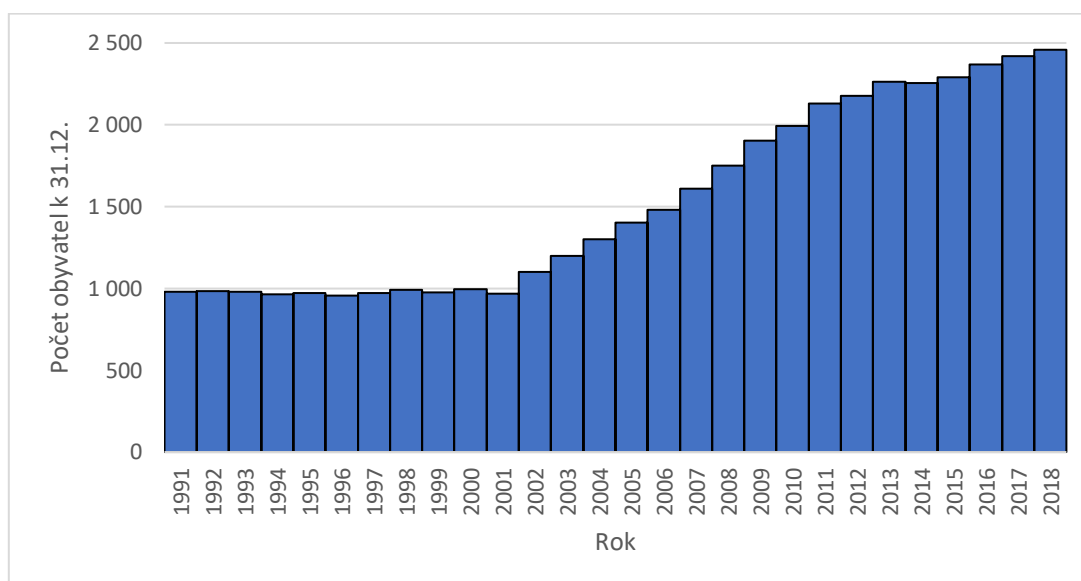
Pohyb obyvatel

Jednou ze základních možností, jak poznat, jestli na daném území probíhají suburbanizační procesy či nikoli, je pomocí celkového vývoje počtu obyvatel a migrace, která ukáže, kolik se v daných letech do obce přistěhovalo/vystěhovalo obyvatel.

⁷¹ Obec Hovorčovice. Statistické údaje. [online]. [cit. 4.6.2019]

⁷² Obec Hovorčovice. Statistické údaje. [online]. [cit. 4.6.2019]

Graf č.1: Vývoj celkového počtu obyvatel v obci Hovorčovice mezi lety 1991–2018.

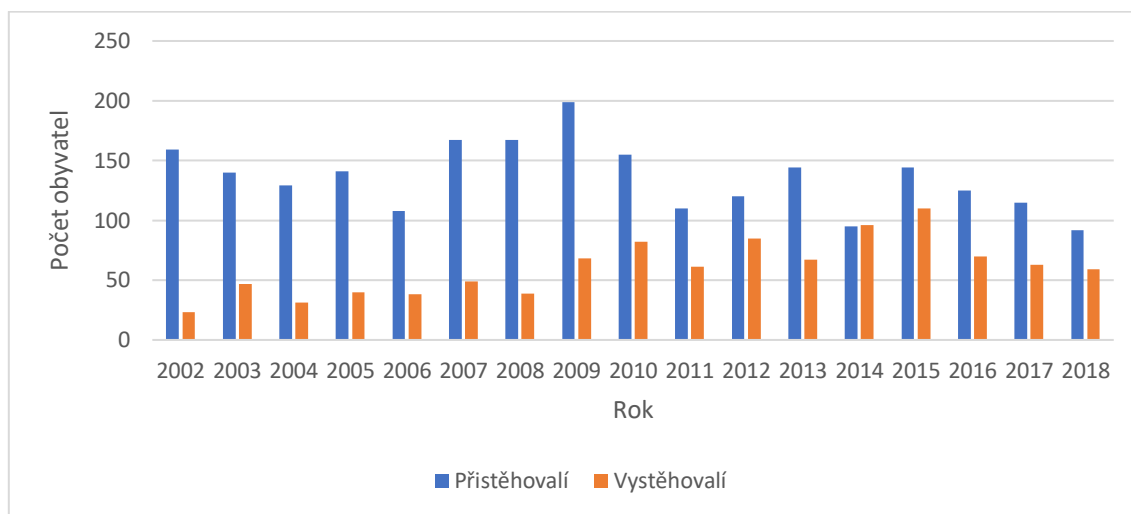
Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018a)

Graf č. 1 znázorňuje, jaký byl vývoj absolutního počtu obyvatel v obci Hovorčovice mezi lety 1991–2018. Jak už bylo rozebráno v teoretické části práce, největší rozmach ve stěhování mimo jádrové město nastal až na přelomu tisíciletí. To dokazuje i tento graf, který mezi lety 1991-2001 vykazuje odchylky pouze v řádu jednotek, což znamená, že v té době nedocházelo k žádnému masivnímu stěhování obyvatelstva do obce. Zlom nastal až někdy v průběhu roku 2002, protože k 31. 12. téhož roku zde byl zaznamenán přírůstek o více než 100 obyvatel. Pravidelné roční přírůstky v rozmezí 100-200 obyvatel můžeme sledovat až do roku 2011. Od roku 2012 přichází útlum. Jedním z důvodů může být slabá nabídka pozemků nebo jejich zdražení, případně navýšení cen stavebních prací. Mezi lety 2013 a 2014 nastal dokonce pokles v počtu obyvatel, ale od té doby už opět stoupá, i když ani zdaleka ne takovým tempem jako dříve, jedná se už pouze o desítky jednotek.

Aby ke grafu byly doloženy konkrétní údaje, tak v roce 1991 žilo v obci 979 obyvatel s tím, že o deset let později, konkrétně k 31. 12. 2001 to bylo dokonce jenom 967. Ale už o rok později to bylo 1100, až se to dostalo k číslu 2460 z 31. 12. 2018, což se v průměru rovná (od roku 2002) přírůstku 87 obyvatel do obce, přičemž nejvíc obyvatel přibýlo v prvních 10 letech.

Tato čísla sice ukazují poměrně důležité údaje, ale nelze z nich poznat, kolik lidí přibýlo v obci přistěhováním, a kolik přirozeným přírůstkem.

Graf č. 2: Přistěhovalí a vystěhovalí v obci Hovorčovice mezi lety 2002-2018.

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018b)

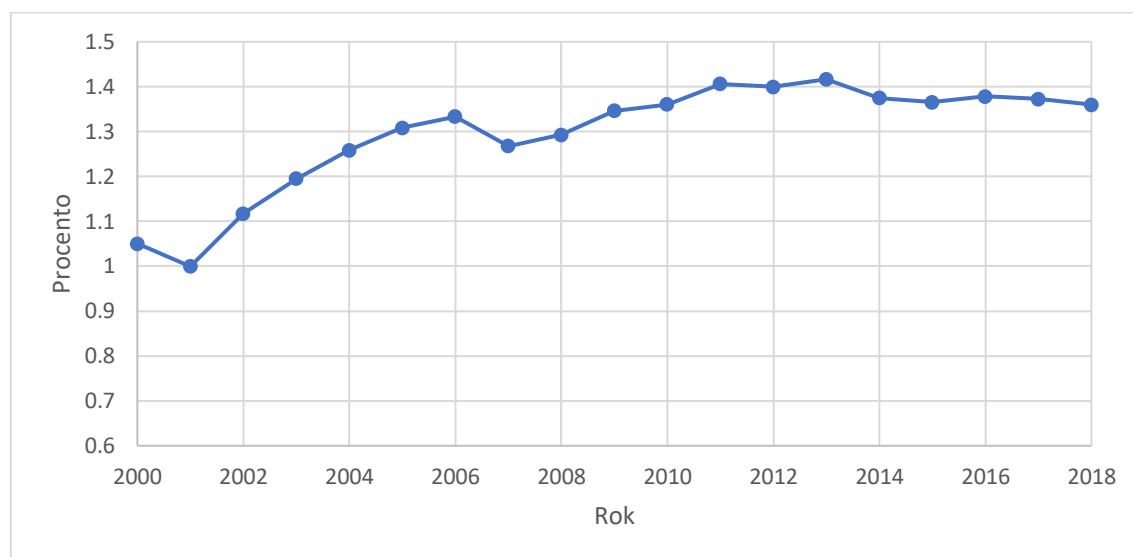
V grafu č. 2 je vidět vývoj migrace obyvatelstva v obci mezi lety 2002-2018 (údaje za předešlé roky nebyly k dispozici). Z grafu lze vyčíst, že počet přistěhovalých se až do roku 2008 pohybuje na podobných číslech, která se liší pouze v jednotkách, maximálně desítkách jednotek. V roce 2009 se migrace v obci dostává na vrchol, přišlo do ní téměř 200 obyvatel, ale od té doby počet přistěhovalých spíše klesá. V roce 2014 dokonce převažuje počet vystěhovalých, ale od té doby už je opět více přistěhovalých, akorát absolutní počty a rozdíly nejsou tak velké, jako tomu bylo v prvních 8 letech.

V letech 2002-2018 tak přišlo do obce celkem 2310 lidí a 1028 odešlo, z čehož vyplývá, že během této doby činila čistá migrace neboli migrační saldo 1282 obyvatel.

Koeficient osídlení

Další z možností, jak měřit velikost suburbanizačních procesů, je pomocí koeficientu osídlení. Jak už bylo popsáno v předchozí kapitole, tak koeficient osídlení udává procentuální poměr mezi počtem lidí ve zkoumané obci a ve vyšším samosprávném celku – pro tyto účely je zde použito srovnání s okresem Praha-východ, ve kterém se obec Hovorčovice nachází. Je zde také srovnání vývoje koeficientu s některými ze sousedních obcí, u čehož je prokázáno, kde byly suburbanizační procesy nejvýraznější.

Graf č. 3: Koeficient osídlení mezi obcí Hovorčovice a okresem Praha-východ v letech 2000-2018.

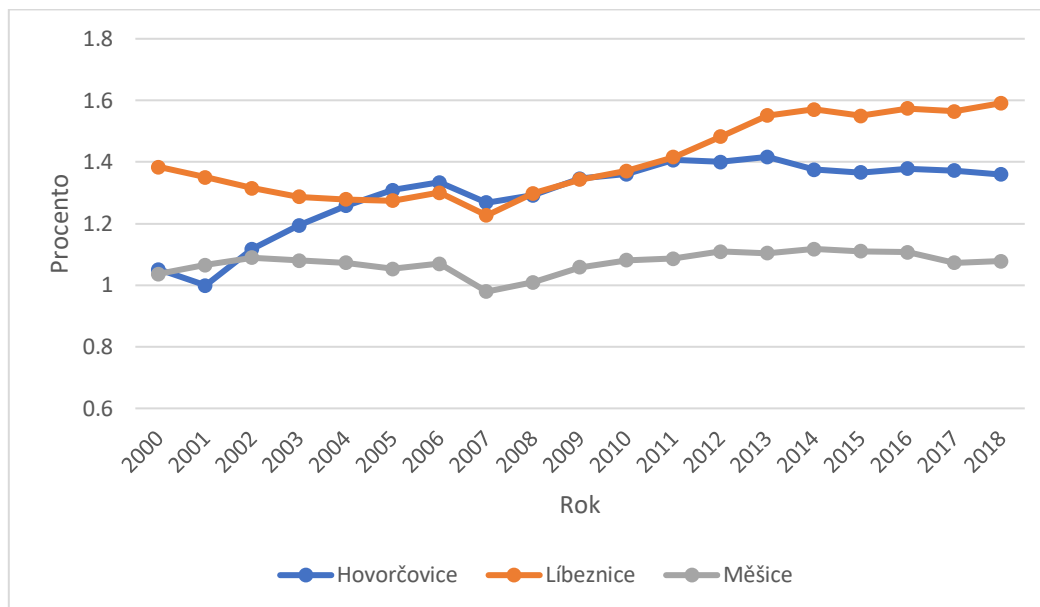
Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018a,c).

Z grafu č. 3 je vidět, že koeficient osídlení mezi obcí Hovorčovice a okresem Praha-východ má spíše rostoucí tendenci. Od roku 2001 až do roku 2006 koeficient nepřetržitě roste, se dvěma výjimkami poté až do roku 2013. Od té doby koeficient buď stagnuje, nebo klesá. Je to dáno poklesem stěhování obyvatel do obce, zatímco v celém kraji obyvatelé stále přibývají. Jelikož obec není nafukovací a časem nebude kde stavět nové domy a byty, okolo obce jsou hlavně pole, tak je pravděpodobné, že tento koeficient bude mít další roky nadále klesající tendenci.

Jinak je ale z grafu vidět, že během sledovaných let se koeficient hodně zvedl, je to tudíž důkazem toho, že do obce se lidé stěhovali v průměru více než do ostatních částí kraje a dá se tak říct, že v obci probíhají od roku 2001 silné suburbanizační procesy. Ale jak už zde bylo několikrát zmíněno, tento, a ani jiné kvantitativní ukazatele, nezobrazuje žádné jiné faktory krom číselných údajů.

Pro srovnání je v následujícím grafu zobrazen vývoj koeficientu osídlení u Hovorčovic a u dalších dvou obcí, které se zkoumanou obcí sousedí – Líbeznice a Měšice.

Graf č. 4: Srovnání vývoje koeficientu osídlení mezi obcemi Hovorčovice, Líbeznice a Měšice v letech 2000-2018.

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018a,c,d,e)

Z grafu č. 4 lze vidět srovnání vývoje koeficientu osídlení mezi Hovorčovicemi a sousedními Měšicemi a Líbeznicí. Dle vývoje lze soudit, že suburbanizace probíhala ve velkém měřítku jak v Hovorčovicích, tak v Líbeznici, v obou obcích došlo od roku 2000 k výraznému navýšení hodnoty sledovaného ukazatele. Je zde také vidět, že vývoj v obou obcích byl odlišný, zatímco Hovorčovice doznaly největších změn v počtu obyvatel do roku 2010, u Líbeznice to bylo přesně naopak. Ve třetí sledované obci nebyl vývoj tak dynamický jako u obou již zmiňovaných obcí, hodnota koeficientu po celou dobu spíše stagnovala. Zajímavé je, že u všech třech sledovaných obcí nastal poměrně výrazný propad hodnoty koeficientu v roce 2007.

Hovorčovice lze tak hodnotit jako relativně rychle rostoucí obec, a to především do roku 2010, kdy zde byl největší rozvoj, od té doby růst počtu obyvatelstva už není tak velký. Zároveň lze tedy napsat, že v obci probíhaly výrazné suburbanizační procesy.

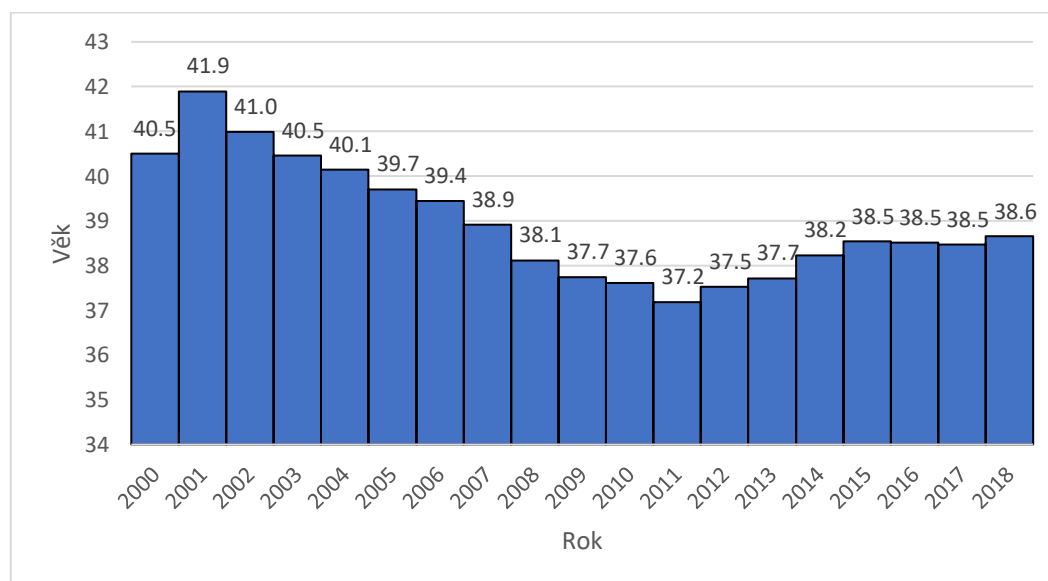
6 Dopady suburbanizace na obec Hovorčovice

V předchozí kapitole bylo zjištěno, že suburbanizační procesy v obci Hovorčovice probíhají v poměrně velké míře, v porovnání s okolními obcemi dokonce nejvíce. Tato kapitola sleduje, jak se suburbanizace v obci projevila a jaké to mělo dopady na demografii a ekonomiku.

6.1 Dopady suburbanizace na demografii

Jednou z hypotéz této práce je, že suburbanizace v obci Hovorčovice měla za následek pokles průměrného věku obyvatel a že se zlepšila vzdělanostní struktura. Jak je ukázáno na grafu č. 1, od roku 2000 do roku 2018 se počet obyvatel v obci více než zdvojnásobil. Jednou z teorií stěhování obyvatel za město je, že se do cílových obcí stěhují především mladší a vzdělanější obyvatelé.

Graf č. 5: Vývoj průměrného věku v obci Hovorčovice mezi roky 2000-2018

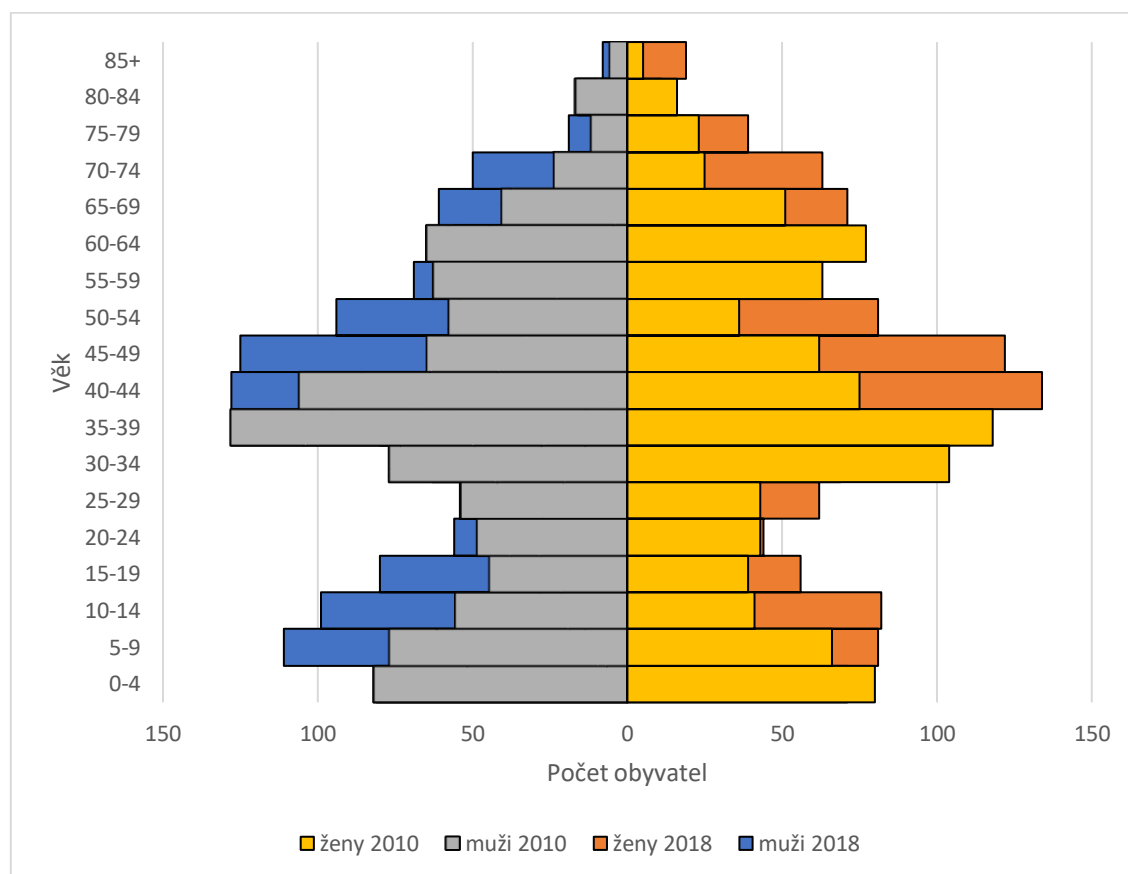

Zdroj na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018a)

Vývoj průměrného věku v obci má po většinu času opravdu klesající tendenci, jak ukazuje graf č. 5. Od roku 2001 klesá průměrný věk následujících 10 let až na hodnotu 37,2. Tato hodnota je nejmenší za celé období, od té doby, až do roku 2015, průměrný věk stoupá a v současné době stagnuje, drží se okolo hodnoty 38,6. Je to způsobeno hlavně tím, že od roku 2010 nastal postupný pokles přírůstku obyvatel do obce a s tím, jak se počet lidí pomalu ustálil, tak začal stoupat i průměrný věk. Noví občané do obce

přestávají přicházet a je pravděpodobné, že do budoucna se bude průměrný věk postupně zvyšovat, jelikož jak v České republice, tak i v Evropě, populace stárne. Zároveň se tím potvrdila první část hypotézy – do obce se stěhuje především mladší část populace, díky které klesá průměrný věk obyvatel.

Graf č. 6: Věková pyramida obce Hovorčovice za roky 2010 a 2018

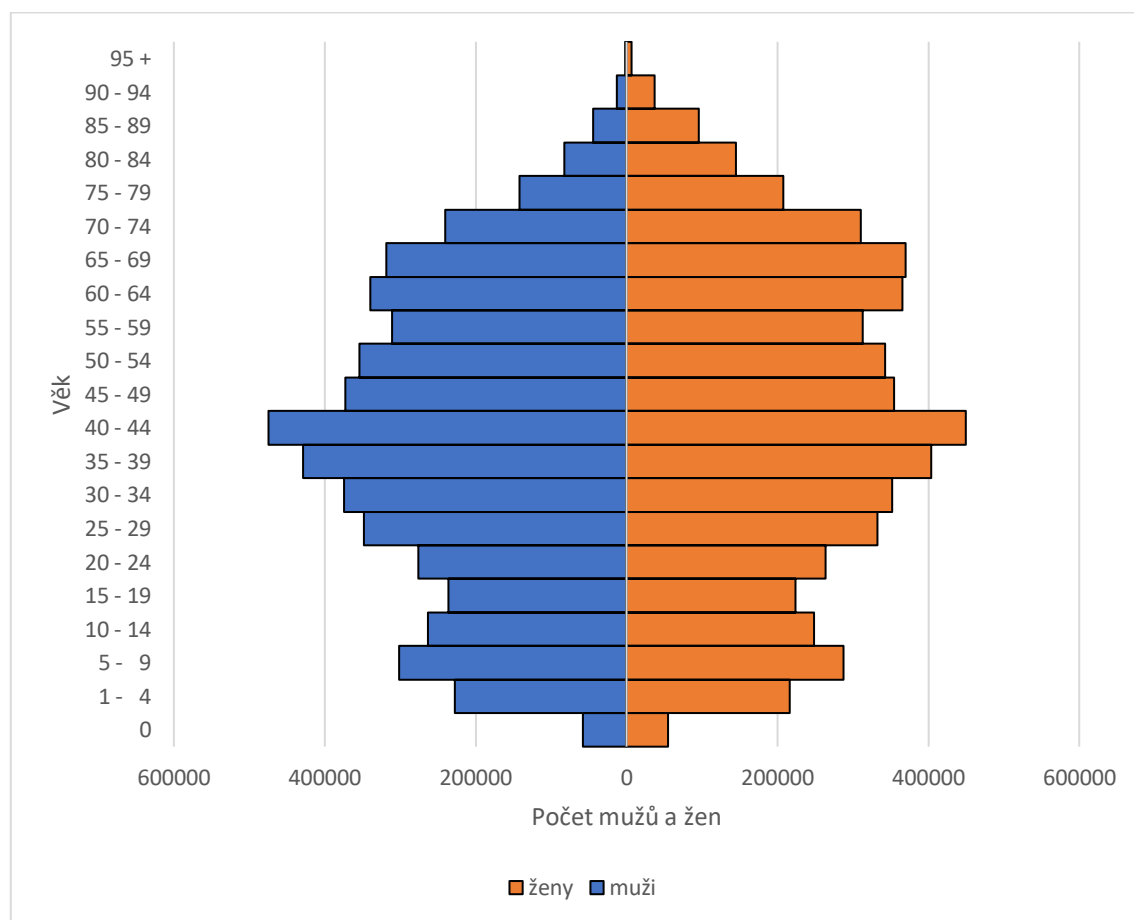
Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2010, 2018f)

Zajímavým ukazatelem přílivu a změny struktury je věková pyramida. Ta ukazuje rozdělení obyvatelstva na muže a ženy, kteří jsou v obci přihlášení k trvalému pobytu, v pětiletých věkových kategoriích. Z nedostatku zdrojů jsou zde použita data pro roky 2010 a 2018. Pokud by zde byla použita starší data, například z roku 2000, tak by pyramida bylo mnohem užší, jelikož počet obyvatel byl v té době 2x (oproti roku 2018 2,5x) menší. Zároveň by zde bylo vidět jiné rozvrstvení obyvatel, v roce 2000 byl průměrný věk v obci 40,5, od té doby (až na rok 2001) klesal nepřetržitě 11 let.

Každopádně zajímavé výsledky vykazují i roky 2010 a 2018. První, co je zde vidět, je stárnutí populace. Výrazně přibýlo lidí ve věku nad 65 let, což bude obecně do budoucna znamenat velký problém v podobě zvyšujících se výdajů na sociální služby.

Aby dopady stárnutí populace byly co nejmenší, je například potřeba oddálit odchod lidí do důchodu, což se v praxi děje, věková hranice pro odchod do penze je v současné době 65 let. Další možností je podpořit občany nějakými politikami, které by přispěly ke zvýšení porodnosti, jako tomu bylo například v 70. letech, kdy se za prezidenta Husáka narodilo v průběhu několika let obrovské množství dětí. Jednou z možných příčin, proč se narodilo tolik dětí, mohla být právě propopulační státní politika, která se skládala z levnějších novomanželských půjček či zvýšených přídavků na děti.⁷³ V otázce stárnutí a vymírání populace (především té evropské) je toto jedna z cest, jak tomu zabránit. Generace tzv. „Husákových dětí“ je dominantní jak v České republice (graf č.7), tak i v Hovorčovicích, to ukazuje graf č.6 – nejvíce obyvatel za rok 2010 bylo ve věku 35-44, v roce 2018 40-49, což je výše zmíněná generace. V obci je dále relativně široká základna mladých občanů a zároveň nízký počet lidí v důchodovém věku.

Graf č. 7: Věková pyramida ČR za rok 2017

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ

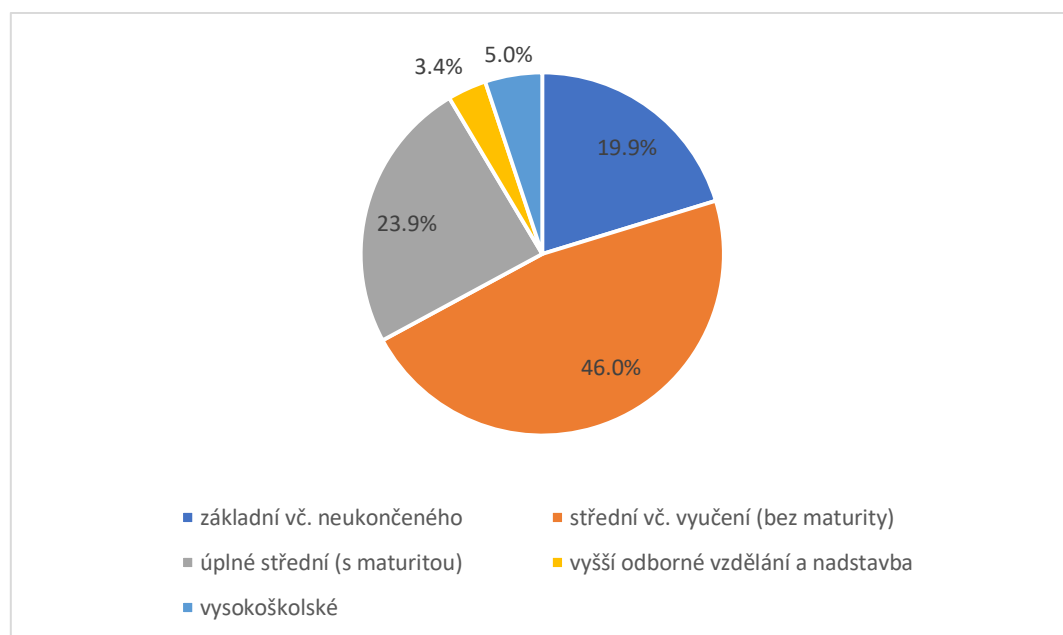
⁷³ Statistika a my. Husákovy děti. [online]. Vyd. 2013 [cit. 7.7.2019]

Věková pyramida České republiky je poměrně odlišná od té Hovorčovické. Je zde vyšší podíl lidí v důchodu a zároveň nižší podíl mladých obyvatel, hlavně do věku 19 let. Z toho vyplývá několik závěrů – v České republice je vyšší průměrný věk za rok 2017 než v Hovorčovicích, konkrétně 42,2 ku 38,5, což je hodně velký rozdíl. Dále je zde vidět jasný dopad stěhování lidí mimo město – zatímco v celé České republice je průměrný věk obyvatelstva vysoký a stále roste, tak v cílových obcích klesl a relativně nízké číslo zůstává po několik let, což má za následek zkreslení skutečné situace v zemi.

Vzdělanostní struktura

Druhou částí první hypotézy je, že s přílivem obyvatelstva do obce Hovorčovice se zlepšila vzdělanostní struktura – klesl podíl lidí bez vzdělání nebo se základním vzděláním, a naopak vzrostl podíl obyvatel se středním vzděláním a vyšším. Bohužel data pro obce jsou k dispozici pouze v letech, kdy je sčítání lidu, což jsou roky 2001 a 2011, ale i na nich se dá hypotéza potvrdit či vyvrátit. Další z možností, jak zjistit vzdělání obyvatel v obci, je pomocí dotazníkového šetření. To v této práci není použito, aby to mělo nějakou vypovídací hodnotu, musela by být oslovena většina obyvatel obce, což není realizovatelné.

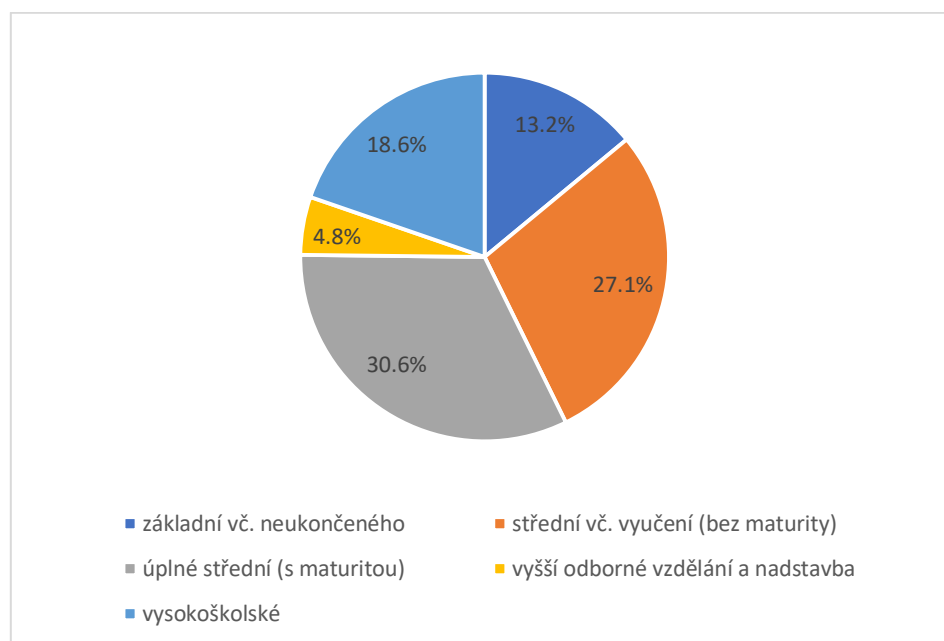
Graf č. 8: Vzdělanostní struktura obce Hovorčovice v roce 2001

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2001)

Z grafu č. 8 lze vidět, že středního vzdělání v roce 2001 dosáhla v obci většina obyvatel nad 15 let, ale pouze 23,9 % mělo maturitu. Naopak trochu překvapivě zde bylo poměrně málo lidí se základním vzděláním, pouze 19,9 % - do tohoto čísla se ještě počítají občané, kterým sice bylo 15 let, ale základní vzdělání dosud neukončili. Každopádně tristní je statistika u vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, kterých v obci bylo pouhých 5 %, což se rovná pouhým 43 lidem. Může to také být dané tím, že v té době nebylo vysokoškolské studium tak přístupné, jako tomu bylo o deset let později v roce 2011. Úplně nejmenší počet lidí byl v roce 2001 s vyšším odborným vzděláním, konkrétně 29, což ukazuje tabulka č. 1.

Graf č. 9: Vzdělanostní struktura obce Hovorčovice v roce 2011.

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2011)

Tabulka č. 1: Vzdělanostní struktura v obci Hovorčovice za roky 2001 a 2011

Dosažené vzdělání	2001	2011
základní vč. neukončeného	170	246
střední vč. vyučení (bez maturity)	394	505
úplné střední (s maturitou)	205	569
vyšší odborné vzdělání a nástavba	29	89
vysokoškolské	43	346

Zdroj na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2001, 2011).

V roce 2011 byla situace se vzdělanostní strukturou v obci úplně jiná než o deset let dříve. Jak ukazuje graf č. 9, tak největší změna nastala u vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, kde poměr zvýšil z 5 % na 18,6 %, což je průměrný roční nárůst o více než jedno procento. Výrazně také přibýlo lidí s maturitou, zatímco v roce 2001 jich bylo v obci pouze 205, tak v roce 2011 to bylo už 569, což je 30,6 % lidí nad 15 let. Jediné, kde poměr klesl (ale výrazně), je u lidí se středním vzděláním bez maturity (včetně vyučení). V roce 2001 to bylo 46 % všech ekonomicky aktivních obyvatel v obci, o deset let později pouze 27,1 %, ač absolutní počet se i tak zvedl, ale to je dáno zdvojnásobením počtu obyvatel. Jen to dokazuje, že každým rokem postupně klesá lidí s vyučením, což bude mít do budoucna za následek velký nedostatek v různých povoláních, jako je třeba truhlář a další profese. Ubylo také lidí s pouze základním vzděláním, naopak trochu přibýlo těch s vyšším odborným, ale jen z 29 na 89, což je změna o 1,4 %.

Z grafů a tabulky tedy vyplývá, že vzdělanostní struktura v obci Hovorčovice se zlepšila poměrně výrazně, mezi lety 2001 a 2011 přibýlo hodně vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, dále těch s maturitou a vyšším odborným vzděláním, naopak se snížil se poměr lidí s dokončeným středním vzděláním bez maturity a základním vzděláním. K tomuto zlepšení došlo během doby, kdy byly suburbanizační procesy v obci nejsilnější, za tu dobu se počet obyvatel zdvojnásobil.

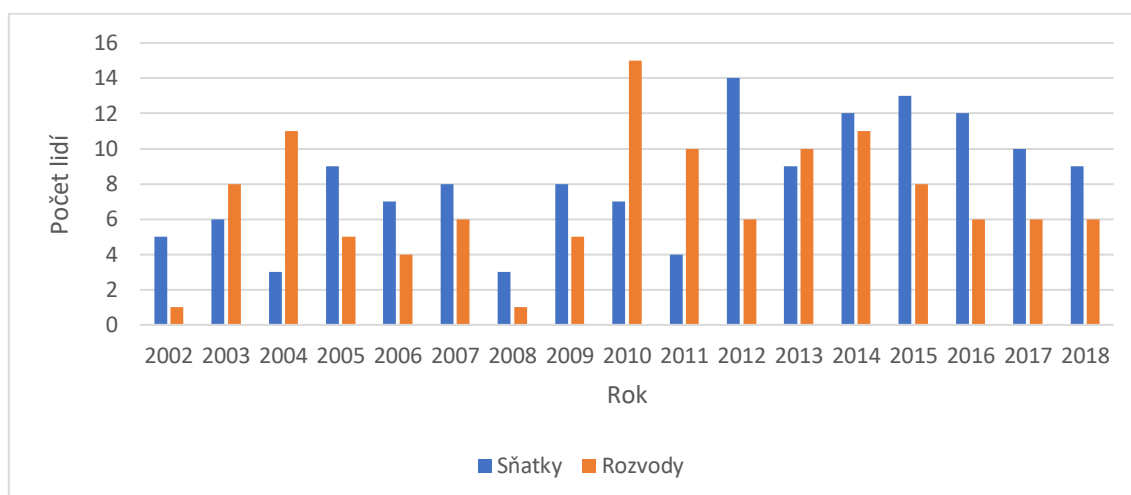
Hypotéza je tak potvrzená, díky suburbanizačním procesům poklesl v obci Hovorčovice průměrný věk a zároveň se zlepšila vzdělanostní struktura. V oblasti demografie má tak suburbanizace na cílovou obec spíše pozitivní vliv.

Sňatečnost a rozvodovost

Demografie nezkoumá pouze věkové rozložení obyvatelstva, jeho změny a vzdělanostní strukturu, ale je to složitý vědní obor, který se věnuje mnoha dalším ukazatelům v rámci analýzy populace. Zkoumá dále ještě reprodukci obyvatelstva (porodnost, plodnost atd.), úmrtnost, potratovost, sňatečnost, nebo třeba rozvodovost.⁷⁴ Posledním dvěma ukazatelům je věnována pozornost v této kapitole, ostatní se hodí spíše na analýzu v rámci většího území, např. České republiky.

⁷⁴ Demografie. Obecně o demografii. [online]. [cit. 6.6.2019].

Graf č. 10: Sňatky a rozvody v obci Hovorčovice mezi roky 2002-2018

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018b).

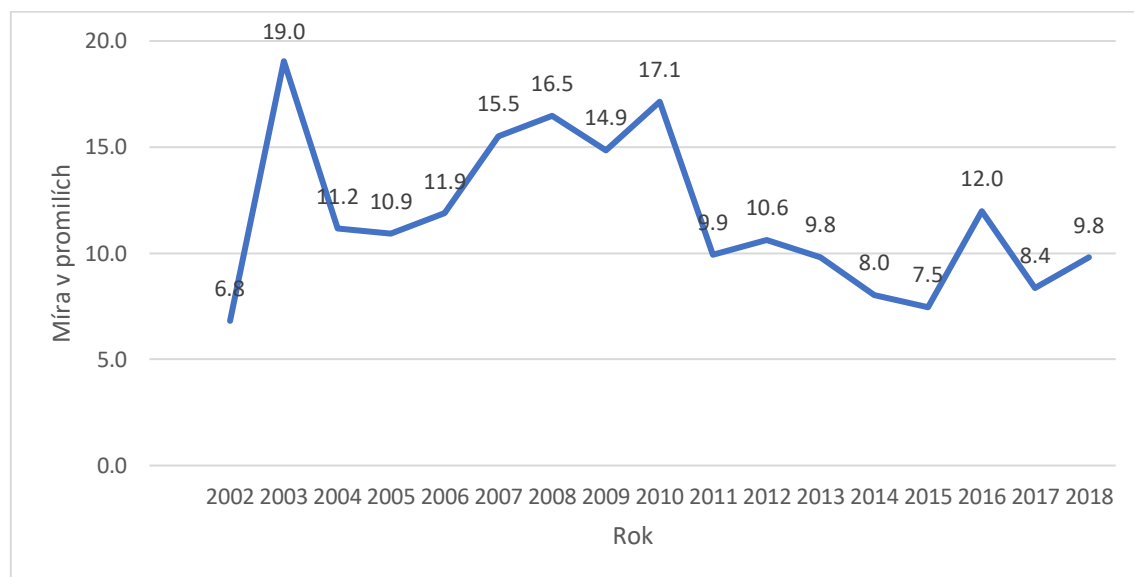
Z grafu č. 10 lze vypořádat, že suburbanizace v obci neměla za následek zvýšení sňatků a rozvodů takovou měrou, jakou se zvedl počet obyvatel. Každopádně počet obou těchto ukazatelů rostl až někdy od roku 2010 a od roku 2013 se drží na podobných číslech. Suburbanizace se tedy v této oblasti demografie projevila se zpožděním, a ne v takové míře, v jaké by se dalo očekávat s tím, kolik lidí se do obce přistěhovalo a že se jednalo především o mladé lidi. Dá se to pravděpodobně přičíst i tomu, že dnes lidé obecně vstupují do manželského svazku méně, než tomu bylo například v minulém století.

Porodnost

Porodnost je ukazatel schopnosti reprodukce obyvatel na daném území. Jako nejjednodušší ukazatel se používá hrubá míra celkové porodnosti, což je vlastně počet narozených dětí vůči střednímu stavu obyvatelstva, celý vzorec je pak vynásobený 1000. Výsledná hodnota vyjde v promilách a ukazuje, kolik dětí se na daném území narodilo na 1000 obyvatel.⁷⁵

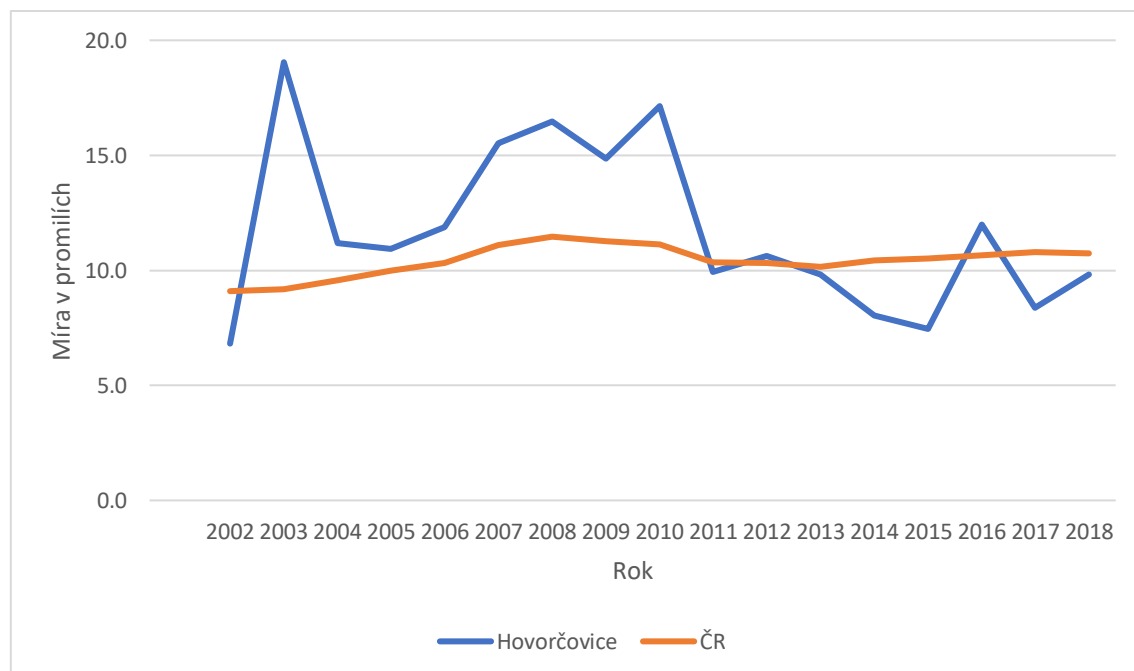
⁷⁵ Demografie. Porodnost. [online]. [cit. 25.6.2019].

Graf č. 11: Vývoj hrubé míry celkové porodnosti v obci Hovorčovice za roky 2002-2018

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018b).

Graf č. 12: Porovnání vývoje hrubé míry celkové porodnosti mezi obcí Hovorčovice a ČR mezi roky 2002-2018

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018b,i).

V grafu č. 11 lze pozorovat vývoj hrubé míry celkové porodnosti v obci Hovorčovice. V roce 2003 nastal vysoký nárůst, kdy se míra dostala dokonce na 19

promile, což byla za celou sledovanou dobu nejvyšší naměřená hodnota. Od té doby je vývoj velmi kolísavý, v roce 2010 se narodilo v obce 17,1 dítěte na tisíc obyvatel, od té doby už hodnota klesá, či stagnuje (se dvěma výjimkami v letech 2016 a 2018). Vývoj v obci je v porovnání s Českou republikou velmi kolísavý, ale v průměru se drží na vyšších hodnotách, pouze v posledních několika letech se dostala míra v Hovorčovicích pod tu v České republice. Je to dáno především tím, že na menším území jsou více znatelné jakékoli výkyvy a projeví se to pak do výsledného čísla mnohem výrazněji. U velkého území, jako je ČR, jsou výkyvy méně znatelné. Každopádně hodnota, okolo které se pohybuje Česká republika, je velmi nízká, a ukazuje to na výrazně slabou reprodukci českého obyvatelstva.

6.2 Dopady suburbanizace na ekonomiku Hovorčovic

V rámci dopadů na ekonomiku lze sledovat několik ukazatelů, například nezaměstnanost, strukturu hospodářských subjektů nebo třeba rozpočet obce. S tím, jak do obce přicházejí noví občané, se tyto ukazatele mohou měnit. Hlavní částí příjmů obce jsou daňové příjmy, které dostane v rámci podílu na dani od státu. Jedním z kritérií, podle kterého dostává obec podíl, je počet trvale žijících obyvatel. Bohužel se často děje, že spousta obyvatel v obci reálně žije, ale trvalé bydliště mají třeba stále hlášené v místě, kde bydleli dříve. Obec tím tak přichází o poměrně velkou část svých příjmů, což se může negativně projevit v rozpočtu obce, který i díky tomu může být ve schodku a obec se tím zadlužuje. Zároveň, se zvyšujícím se počtem obyvatel, rostou výdaje, které musí obec vynakládat na zajištění veřejných služeb.

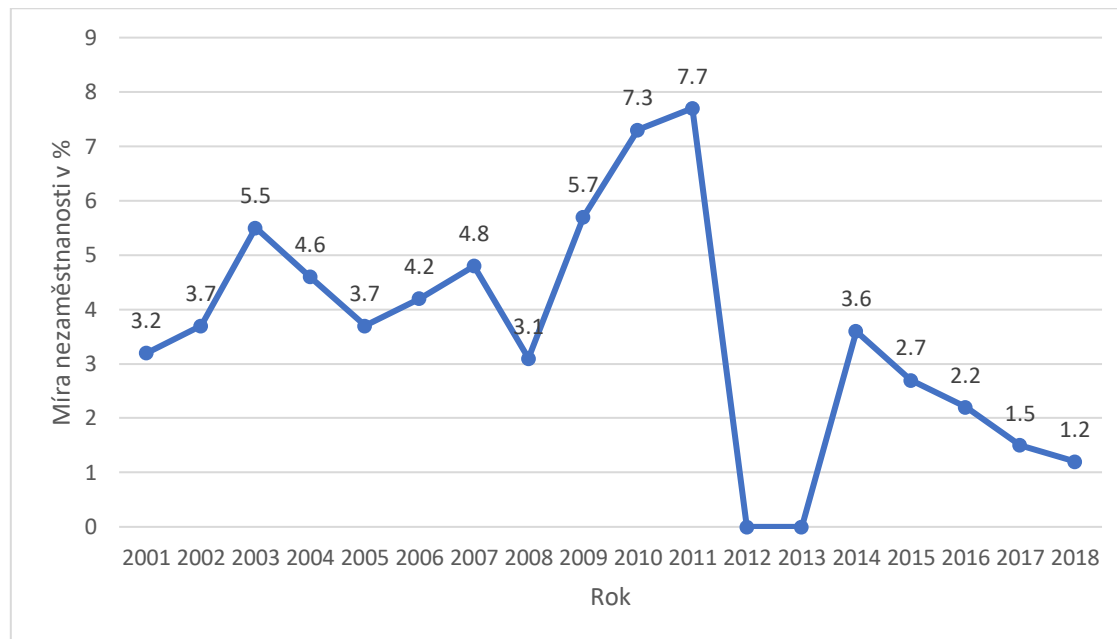
Dále nově přichozí občané mohou zakládat různé živnosti a podniky, což může mít za následek zvýšení atraktivity území, např. v oblasti cestovního ruchu.

Struktura nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je pravděpodobně nejsledovanějším ukazatelem, který se v ekonomice používá, a to jak na regionální úrovni, tak i na té národní. V současné době se míra nezaměstnanosti v České republice pohybuje na úrovni okolo tří procent, přičemž samozřejmě záleží, o jaké roční období se jedná, například v zimě bývá o něco větší než

v létě. Česká republika je dokonce lídrem v Evropě v míře nezaměstnanosti, má ji nejnižší ze všech států.⁷⁶

Graf č. 13: Vývoj míry nezaměstnanosti v obci Hovorčovice mezi roky 2001-2018

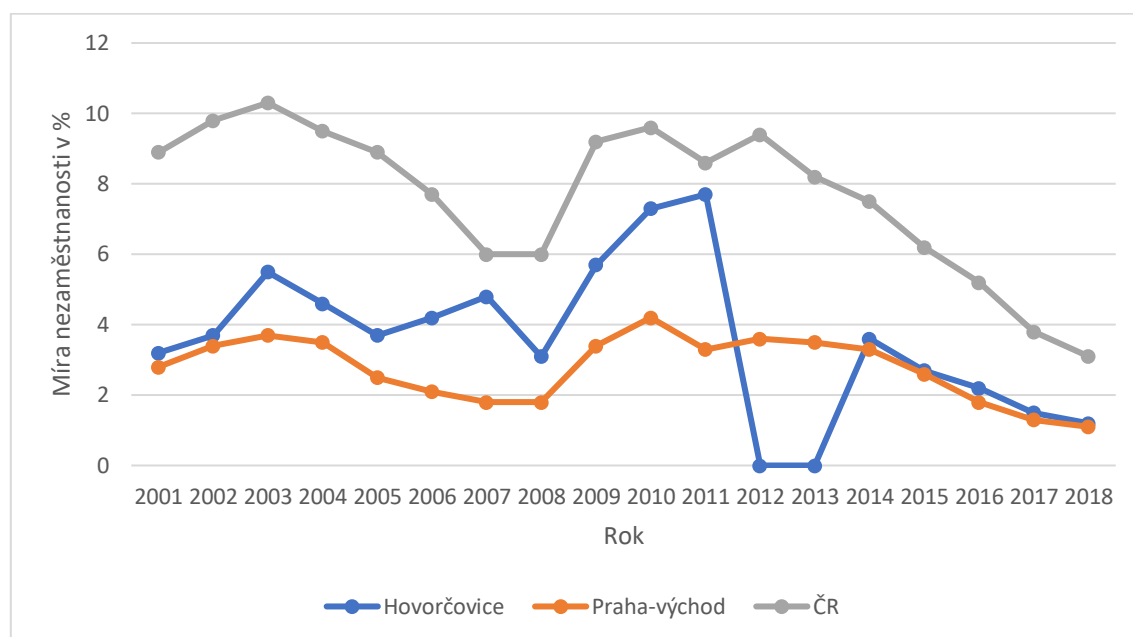
Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat MPSV (2018a)

Jak je vidět z grafu č. 11, tak míra nezaměstnanosti v obci Hovorčovice byla mezi roky 2001-2018 velmi kolísavá. Do roku 2008 se pohybovala mezi 3,1 a 5,5 procentními body s tím, že na tu nejnižší hodnotu se dostala právě v již zmiňovaném roce 2008. Od té doby rostla velmi vysokým tempem až na hodnotu 7,7 % v roce 2011. V tomto období se pravděpodobně projevila celosvětová ekonomická krize, která silně zasáhla i Českou republiku. Od té doby už míra nezaměstnanosti klesala, ale data za roky 2012 a 2013 nejsou bohužel pro obce k dispozici. V roce 2013 se také měnila metodika, podle níž byla nezaměstnanost do té doby počítaná, takže výsledky za roky 2014-2018 mohou být mírně zkreslené vůči těm předchozím. Do roku 2013 se používala tzv. „míra registrované nezaměstnanosti“, od té doby se přešlo na nový název – Podíl nezaměstnaných osob. Ten vyjadřuje podíl ze všech dosažitelných uchazečů o zaměstnání mezi 15-64 lety, zatímco míra registrované zaměstnanosti se týkala pouze ekonomicky aktivních obyvatel. Hlavním důvodem bylo sjednocení výpočtu mezi dvěma největšími subjekty, které míru nezaměstnanosti sledují – Ministerstvo práce a sociálních věcí a Český statistický úřad.⁷⁷

⁷⁶ Finance. Nezaměstnanost v ČR. [online]. Vyd. 2019 [cit. 7.6.2019].

⁷⁷ MPSV. Změna metodiky ukazatele registrované nezaměstnanosti. [online]. [cit. 7.6.2019].

Graf č. 14: Vývoj míry nezaměstnanosti v ČR, okrese Praha-východ a obci Hovorčovice mezi roky 2001-2018

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat MPSV (2003, 2018a,b)

Zajímavé je srovnání míry nezaměstnanosti v obci Hovorčovice s okresem Praha-východ a Českou republikou. Jak ukazuje graf č. 12, tak míra nezaměstnanosti v Hovorčovicích i v okrese Praha-východ vykazuje po celou sledovanou dobu nižší hodnoty, než je průměr v České republice. Je to zároveň důkaz toho, že Praha a okolí, v tomto případě Praha-východ, je nejsilnější ekonomickou oblastí v zemi.

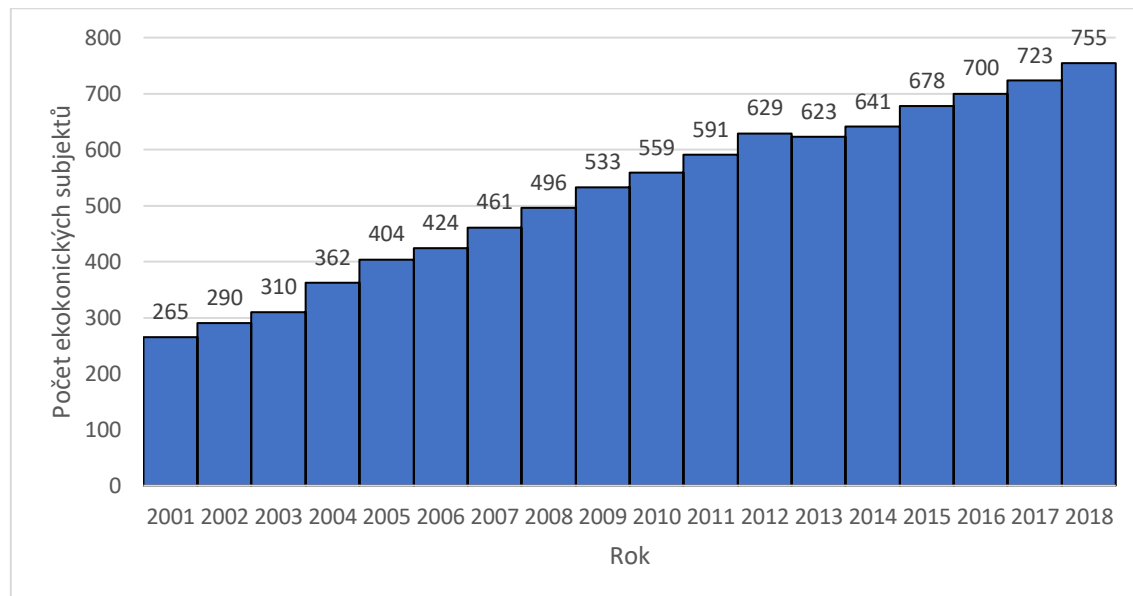
Ve všech třech případech je také vidět, jak ekonomická krize zasáhla Českou republiku. Největší nárůst během let 2008-2011 je vidět v Hovorčovicích, ovšem na nejvyšší hodnotu se dostala celková nezaměstnanost v České republice, a to v roce 2010 – konkrétně na 9,6 %. Vyšší hodnoty dosáhla míra nezaměstnanosti na území naší republiky pouze v letech 2002 a 2003.

Počet ekonomických subjektů

S tím, jak do obce přicházejí noví občané, tak roste i počet ekonomických subjektů. Z grafu č. 13 lze hezky vyčíst, že počet ekonomických subjektů v obci roste každým rokem vyjma roku 2013, kdy naopak nastal mírný pokles. Počet ekonomických subjektů se dá také přepočítat na jednoho obyvatele – v roce 2001 bylo v obci 0,26

ekonomických subjektů na jednoho občana, o 17 let později to bylo už 0,31. Dá se to tak brát i jako důkaz, že se do obce stěhují spíše bohatší a ekonomicky aktivnější obyvatelé.

Graf 15: Vývoj počtu ekonomických subjektů v obci Hovorčovice za roky 2001-2018

Zdroj na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018g)

Tabulka č. 2: Rozdělení ekonomických subjektů v obci Hovorčovice za roky 2009-2018

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Změna
Obchodní společnosti	-	77	83	92	97	101	105	112	121	131	54
Akciové společnosti	2	3	3	3	3	3	4	4	2	2	0
Družstva	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Státní podniky	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Soukromí podnikatelé	398	416	442	465	451	475	511	527	544	564	166
Zemědělští podnikatelé	4	4	4	4	4	4	3	4	5	5	1
Soukromí podnikatelé – dle jiných zákonů	10	11	11	11	42	35	33	29	23	25	15

Zdroj na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018g)

V tabulce č. 2 je vidět, jak se od roku 2009 měnila struktura ekonomických subjektů v obci. Jedná se ale pouze o zaregistrované subjekty, nemusí být tudíž ekonomicky činní. Největší nárůst je zaznamenán logicky u soukromých podnikatelů, kteří vlastní živnostenské oprávnění. Jedná se tedy o drobné podnikatele, kterých bylo v roce 2018 celkem 564. Velký nárůst je také zaznamenán u obchodních společností, ale budou to pravděpodobně menší podniky, jelikož jediným větším zaměstnavatelem v obci

je firma Systemair a.s., která zde má sklady a kanceláře.⁷⁸ Ostatní ekonomické aktivity jsou tak převážně lokalizovány v Praze, konkrétně třeba v Letňanech, které jsou od Hovorčovic vzdálené několik málo kilometrů. V obci tak probíhá pouze rezidenční suburbanizace, komerční prakticky vůbec.

Rozpočet obce

Asi nejvýznamnějším ukazatelem, na který má suburbanizace v obci vliv, je její rozpočet. S tím, jak do obce v průběhu let přicházejí noví a noví občané, tak se s tím zároveň mění struktura rozpočtu.

Rozpočet obce se skládá z příjmů a výdajů a rozdíl mezi nimi tvoří saldo rozpočtu, které se v případě schodku musí dorovnat financováním, např. úvěrem. Příjmy se člení na daňové výnosy z výlučných a sdílených daní, místní poplatky, správní poplatky, dotace z vyšší územní samosprávy a nedaňové příjmy. Výdaje můžeme dělit na kapitálové (investiční) a běžné (neinvestiční). Běžné výdaje jsou stabilní s rostoucí tendencí (vzhledem k růstu obce) a jsou dané zákonem.⁷⁹

Nejvýznamnějším zdrojem příjmů jsou daňové výnosy, nebo podíly z nich. Objem peněz, které obec dostane, závisí na tom, kolik obyvatel v ní má v obci přihlášený trvalý pobyt (dále ještě podle rozlohy obce a dle počtu dětí navštěvujících místní školu, kterou obec zřizuje), na základě toho potom stát pomocí vyhlášeného zákona⁸⁰ přerozdělí peníze. Jedná se například o podíl na dani z příjmu fyzických a právnických osob (23,58 %), daň z nemovitosti a příjmy placené obcí dostane v plné výši.⁸¹

Tabulka č. 3: Vývoj daňových příjmů (v tis. Kč) v obci Hovorčovice za roky 2007-2018

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Daňové příjmy	9588	11297	12800	13875	15848	16319	20270	21732	40120	24620	47070	31586	35795

Zdroj: na základě vlastního zpracování z rozpočtových dat na webových stránkách obce.

Daňové příjmy, jak ukazuje tabulka č. 3, rostly v obci každým rokem. Nejvyšších příjmů z podílu na daních dosáhla obec v roce 2019. Dle starosty a z přehledu o

⁷⁸ Systemair. O firmě. [online]. [cit. 8.6.2019].

⁷⁹ Kadeřábková, Peková (2012, str. 242)

⁸⁰ Zákony pro lidi. Zákon č.243/2000 sb. [online]. Vyd. 2018 [cit. 12.6.2019].

⁸¹ Finanční správa. Daňové příjmy rozpočtů krajů a obcí. [online]. Vyd. 2018 [cit. 8.6.2019].

hospodaření obce je odhad na další roky podobný tomu, jak vypadaly daňové příjmy za rok 2019. Mezi lety 2011-2017 je však vývoj zkreslený, jelikož se ve schváleném rozpočtu pro obec na daný rok sloučily položky „daňové příjmy“, „dotace“ a „místní poplatky“. Z toho důvodu je z tabulky možné vyčíst, že nejvyšší daňové příjmy byly za rok 2017, ale toto číslo hodně ovlivňuje výše dotace, která zde byla pořízena kvůli výstavbě nové budovy základní školy. Je ovšem pravděpodobné, že jak počet obyvatel roste každým rokem, tak podobně se zvyšovaly i daňové příjmy, jejichž výše je však nižší kvůli tomu, že cca 5-10 % nemá v obci trvale přihlášený pobyt.

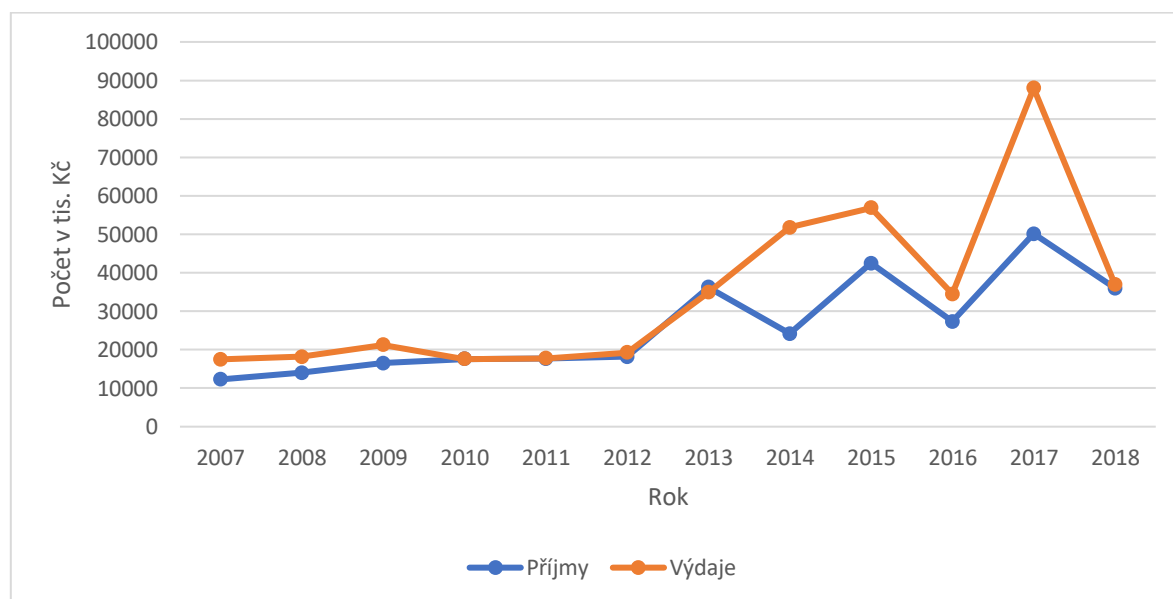
Ale s tím, jak roste v obci počet obyvatel, tak se nezvyšují pouze příjmy, ale logicky i výdaje na pokrytí veřejných služeb. Významné jsou hlavně rostoucí náklady na technickou a dopravní infrastrukturu – veřejné osvětlení, silnice a chodníky, kanalizace, čistička odpadních vod a mnoho dalších.

Tabulka č. 4: Vývoj příjmů a výdajů (v tis. Kč) v obci Hovorčovice za roky 2007-2018

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Příjmy	12278	14021	16491	17566	17665	18165	36258	24135	42450	27346	50161	35945
Výdaje	17496	18173	21244	17566	17774	19253	34866	51805	56827	34450	87980	36935
Saldo	-5218	-4152	-4753	0	-109	-1088	1392	-27670	-14377	-7104	-37819	-990

Zdroj: na základě vlastního zpracování z rozpočtových dat na webových stránkách obce.

Graf č. 16: Vývoj příjmů a výdajů v obci Hovorčovice za roky 2007-2018

Zdroj: na základě vlastního zpracování z rozpočtových dat na webových stránkách obce.

Jak je vidět v tabulce č. 4 a v grafu č. 14, tak hospodaření obce není nikterak dobré. S výjimkou dvou let (2010 a 2013) byl rozpočet pokaždé ve schodku, v roce 2017 to bylo dokonce skoro 38 milionů. Zatímco mezi lety 2007-2013 se schodek pohyboval v řádech maximálně několika milionů, tak v posledních letech byly schodky opravdu velké, obec je hodně zadlužená. Až v posledním sledovaném roce výdaje výrazně poklesly a skoro se srovnaly s příjmy.

Pravidelně největší položkou ve výdajové složce jsou náklady na stavbu, údržbu a opravu silnic, které se každoročně pohybují v řádech milionů. Z grafu a tabulky lze také pozorovat velký výkyv, kdy v roce 2017 výrazně vzrostly výdaje – až na hodnotu necelých 88 milionů, z toho 66 milionů bylo zaúčtováno v položce „základní školy“.⁸² V tomto roce byla v obci vystavena, pro nedostačující kapacitu, druhá budova základní školy, kde byl zřízen druhý stupeň a děti tak od té doby nemusejí dojíždět do sousedních obcí. Tyto výdaje ovšem navázaly na rok 2015, kdy zde byla základní škola znovuotevřena po 15 letech, protože školní kapacity v okolních obcích přestaly stačit.⁸³ Další významný výkyv ve výdajích byl v roce 2014, kdy došlo ke stavbě nové čistíčky odpadních vod a výrazným investicím do silnic.⁸⁴

Toto jsou bohužel negativní dopady suburbanizace, které normální občan nevnímá. Obec s rostoucím počtem obyvatel musí pokrývat základní veřejné služby a díky tomu se výrazně zadlužuje.

Z rozpočtových dat se dá také vyzorovat jedna zajímavost. Obec svůj rozpočet vždy schvaluje až v průběhu prvního čtvrtletí, což znamená, že prvních několik týdnů se řídí tzv. rozpočtovým provizoriem, takže může plánovat investice pouze na základě dosažených hospodářských výsledků z předchozího roku. Rozpočtové provizorium skončí až poté, co obec schválí rozpočet na daný rok. Obec se tak rozhodla, že od roku 2018 už bude mít schválený rozpočet s předstihem, čemuž má napomoci i vydaný střednědobý výhled rozpočtu na roky 2018 a 2019. Jedním z konkrétních důvodů je, že obec má vyjednané dotace kvůli velkým investičním akcím (silnice, výbava školy, parkoviště P+R u vlakové zastávky, a další), začne splácet úvěr na výstavbu nové části školy a potřebuje si vytvořit „povinnou rezervu na údržbu kanalizační sítě.“⁸⁵

Zároveň tak byla potvrzena druhá hypotéza, která říká, že příliv obyvatel do obce má na rozpočet obce spíš negativní vliv. Z dostupných dat plyne, že příjmy od roku 2007

⁸² Obec Hovorčovice. Rozpočet obce. [online]. [cit. 8.6.2019].

⁸³ Škola Hovorčovice. O základní škole. [online]. [cit. 8.6.2019].

⁸⁴ Obec Hovorčovice. Rozpočet obce. [online]. [cit. 8.6.2019].

⁸⁵ Obec Hovorčovice. Hovorčovický zpravodaj. [online]. Vyd. 2017 [cit. 12.6.2019].

se sice zvýšily, ale ne v takové jako výdaje. Rozpočet je tak po většinu let ve schodku, který se poté musí dorovnat z financování např. úvěrem a obec se tak zadlužuje. Podle výše schodků je pravděpodobné, že dluh bude do budoucna velkým problémem obce.

Program rozvoje obce a jeho zhodnocení

Jelikož se Hovorčovice potýkají s velkou mírou rezidenční suburbanizace, tak se obec rozhodla, že musí přijmout opatření v podobě vytvoření programu rozvoje obce. První dokument byl vydán pro roky 2007-2010. Řada cílů zde byla realizována a splněna v daném období, případně během 2011-2012, ale zároveň spousta bodů z programu nebyla v zastupitelstvu ani projednána. Během let 2011-2012 zde žádný program rozvoje obce nebyl, začalo se o něm opět vážně hovořit na konci roku 2012, kdy se vyměnil starosta, který je ve vedení obce dodnes. V roce 2013 tak byl vydán Program rozvoje obce na dva roky s výhledem až do roku 2018. Poté prošel aktualizací na další dva roky a v současné době se plánuje podle dokumentu na období 2016-2018 s výhledem až do roku 2022. Tento dokument bude platit do té doby, než se schválí novelizace na období 2019-2022 s výhledem do roku 2026.⁸⁶

Struktura dokumentu je poměrně stručná, analytická část se skládá pouze ze dvou stran, chybí zde cíle, vize a návrh priorit, mezi občany neproběhlo žádné dotazníkové šetření, není zde popis území, vyjmenované problémy, ani SWOT analýza, která je dokumentů tohoto typu relativně důležitá. Jsou zde v podstatě pouze vyjmenovány důvody pro vydání programu, jeho struktura a financování, poté už pouze nějaké formální náležitosti. Zbytek dokumentu obsahuje pouze jednotlivé úkoly. Na druhou je třeba napsat, že program je poměrně jasně a přehledně psaný, zároveň je i promyšleno, z čeho se budou dané projekty financovat. Je také potřeba zmínit, že takhle stručně napsaný dokument má své opodstatnění. Obec je relativně malá a není tedy důvod vydávat nějaký obsáhlý dokument, který by tak musela pravděpodobně sestavovat externí firma a obec by to stálo velkou částku, kterou je lepší investovat do rozvoje obce.⁸⁷ První část tohoto odstavce tedy není kritikou, ale věcným zhodnocením stavu, jelikož existuje metodika, jak tyto programy sestavovat.⁸⁸

⁸⁶ Obec Hovorčovice. Program rozvoje obce. [online]. [cit. 21.6.2019].

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Obec pro. Metodika tvorby program rozvoje obce. [online]. Vyd. 2014 [cit. 21.6.2019].

Hlavním důvodem pro vydání tohoto dokumentu jsou právě problémy se suburbanizací. Obec se od roku 2002 velmi rychle rozrůstala a bylo potřeba udělat mnoho investičních akcí. Obec každý rok tak vyhodnocuje, jak se daří daný plán plnit. Lze konstatovat, že lidé ve vedení města svoji úlohu plní velmi dobře a většina plánu se daří plnit, a dokonce v termínu. V žádném roce tak nedošlo, že by zde byl nějaký bod, který by nebyl alespoň projednán. Pokud se nějaký bod programu nepodařilo realizovat, tak s ním bylo počítáno na další období. Investice, které zde byly za tu dobu provedeny, lze hodnotit jako velmi povedené. Mezi hlavní investice, do kterých obec dává peníze, je zajištění potřebné infrastruktury. Každý rok se provádí rozsáhlé opravy a stavby silnic, které vyžadují nemalé finanční prostředky. Je tedy s obdivem, že většina těchto akcí proběhne ve stanoveném termínu, pokud k tomu nedojde, tak se daná investice tedy posune třeba na další rok a zatím se nestalo, že by se s ní už do budoucna nepočítalo.

Program rozvoje obce sice nesplňuje všechny náležitosti takového dokumentu, ale rozhodující je spíše kvalita investičních akcí a jejich následné plnění, a to obec splňuje velmi dobře. Za tu dobu, co je dokument v platnosti, se podařilo obci provést mnoho důležitých investic a na vzhledu obce je to velmi znát. Obec je upravená, čistá, má zde moderní školu a školku, funkční kanalizaci, napojení na optickou síť, obecní policii, nové silnice a chodníky, upravený park a mnoho dalšího, co dělá Hovorčovice velmi atraktivními.⁸⁹

6.3 Environmentální dopady

Ekologické dopady jsou v současné době globálním tématem, mluví se o nich tedy i v souvislosti se suburbanizací.⁹⁰ Se stěhováním lidí za město dochází v cílových obcích k masové výstavbě především rodinných domů, s tím souvisí zábor zemědělské půdy a změny krajinného rázu. V případě přesunu komerčních aktivit mimo město dochází k ještě větším dopadům, ale to se Hovorčovic netýká, jelikož je zde realizována téměř výhradně suburbanizace rezidenčního charakteru.

⁸⁹ Obec Hovorčovice. Program rozvoje obce. [online]. [cit. 21.6.2019].

⁹⁰ Např. Kupková, Ouředníček (2013)

Tabulka č. 5: Změna půdního fondu v obci Hovorčovice v letech 2000, 2005, 2010, 2015 a 2017

		2000	2005	2010	2015	2017	Změna
Nezemědělská půda	Zastavěné plochy	11	15	17	18	19	8
	Lesy	4	4	4	4	4	0
	Vodní plochy	3	3	3	3	3	0
	Zahrady	28	30	37	37	60	32
	Ostatní plochy	23	24	27	27	31	8
Zemědělská půda	Celkem	169	164	162	161	157	-12
	Orná půda	141	134	125	124	95	-46
Celková výměra	Celkem	210	210	214	214	214	4

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2017b)

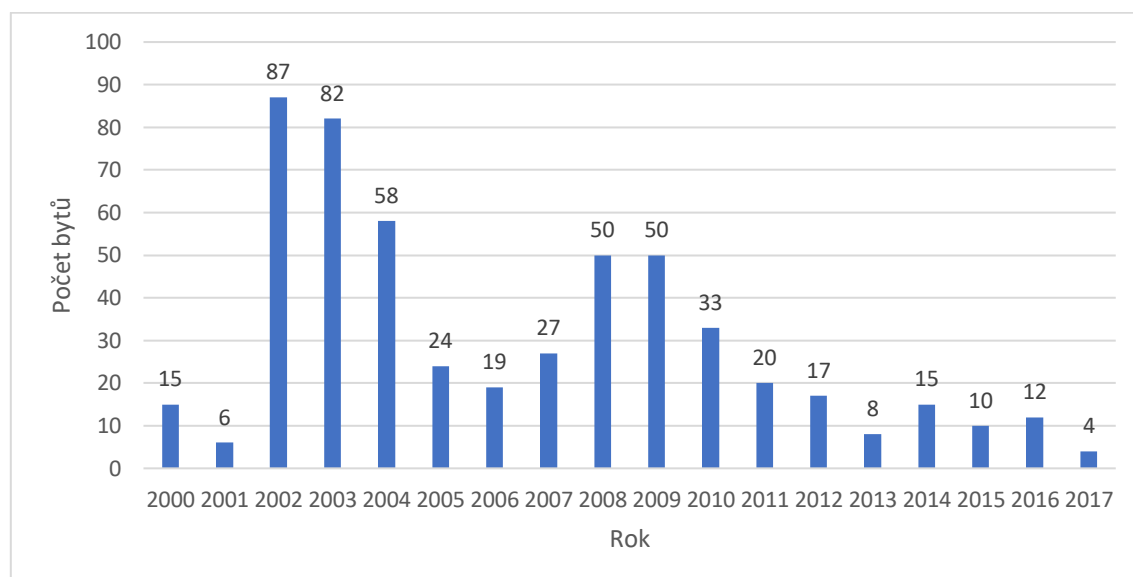
Z tabulky č. 5 je patrné, jak se změnilo během let 2000-2017 využití půdy v obci. Celková výměra obce zůstala během let 2000-2017 téměř stejná, z původních 210 hektarů se zvětšila na 214.

Od roku 2000 došlo ke skoro dvojnásobnému nárůstu zastavěné plochy s tím, že největší změny nastaly během prvních pěti let, což je i patrné z grafu č. 15, která zobrazuje počet vystavěných bytů v obci. Zastavěné plochy tedy doznaly změn z původních 11 hektarů na 19 z roku 2017. K největší transformaci ovšem došlo u zemědělské a orné půdy. Zemědělská půda klesla ze 169 z roku 2000 na 157, ovšem větší změny nastaly u orné půdy, což je poměrně velký problém. Orná půda jsou v podstatě pole pro pěstování zemědělských produktů a během sledovaných let klesl počet o 46 hektarů, největší změny ale nastaly mezi lety 2015 a 2017, kdy byl úbytek o celých 30 hektarů, což je pro představu plocha o velikosti přibližně 20 fotbalových hřišť. Kam se během tak krátké doby podělo takové množství orné půdy? Ta je především v soukromém vlastnictví a staly se z nich stavební parcely, na kterých bude v následujících letech postaveno velké množství rodinných a řadových domů. Obec vlastní pouze část z celkové výměry orné půdy, tu se bude do budoucna snažit transformovat na zeleň.

V posledních několika letech můžeme v okolí Prahy hojně pozorovat, jak se často i na orné půdě staví různé skladovací a expediční haly. Naštěstí toto není případ Hovorčovic, jak je i vidět z leteckých snímků, které jsou k dispozici v příloze č. 1 a 2. Skladovací haly byly vystavěny pouze v jižní části obce, ale z velké části však spadají pod katastrální území Prahy.

Dále je z tabulky ještě vidět, že celková rozloha lesů a vodních ploch zůstala během sledovaných let nezměněná, což je jistě pozitivní zpráva. Změna ale nastala u „ostatních ploch“, jejichž celková výměra se zvětšila o 8 hektarů na celkových 31. Jedná se především o plochy typu silnice, parkoviště atd.

Graf č. 17: Vývoj počtu dokončených bytů v obci Hovorčovice mezi roky 2002-2017

Zdroj: na základě vlastního zpracování z dat ČSÚ (2018h)

Zastavěná plocha v obci vzrostla nejvíce mezi roky 2000 a 2005, jak je vidět z tabulky č. 5. S tím také koresponduje počet dokončených bytů mezi roky, což ukazuje i graf č. 15, kde je vidět vývoj mezi roky 2002-2017. K největšímu nárůstu dokončených bytů došlo konkrétně mezi roky 2002-2004, kdy jich bylo dostavěno celkem 227, což je téměř 43 % z celkového počtu za celé sledované období.

Mezi roky 2002-2011 byl počet dokončených bytů vždy minimálně 20 (vyjma roku 2006). Je to období, kdy v obci docházelo k největší míře suburbanizace. Na pokles po roce 2011 může mít vliv například změna preferencí lidí, dozvuk ekonomické krize, díky které lidé mohli začínat s novými stavbami, nebo vznik územního plánu obce, jehož schválení se datuje k roku 2010.⁹¹

Jedním z dalších aspektů, který má negativní dopady na enviromentální stránku obce, je silné využívání individuální automobilové dopravy. Zajímavý je třeba pohled na statistiku, kolik aut je České republice v přepočtu na 1000 obyvatel. Statistika je z roku 2015 a ukazuje, že v České republice bylo v té době v průměru 485 automobilů na 1000

⁹¹ Obec Hovorčovice. Územní plán. [online]. Vyd. 2010 [cit. 10.6.2019].

obyvatel, přičemž třeba v Praze jich bylo dokonce 625. Od roku 1994, kdy Češi v průměru vlastnili 283 aut na 1000 obyvatel, je nárůst o více než 200 kusů.⁹² Je pravděpodobné, že toto číslo se bude ještě navyšovat, hlavně když jsou v současné době automobily poměrně levné, totéž platí i o pohonných hmotách. Všechno tohle ale bohužel přispívá k ničení životního prostředí, jelikož výfukové plyny emitují do ovzduší jedovaté látky. Jedním z řešení, jak omezit automobilovou dopravu, je kvalitní veřejná doprava, která dostatečně nahradí osobní formu přepravy.

Veřejná doprava v obci

Využívání osobních automobilů je i problémem Hovorčovic. Už jen při pohledu na zástavbu je poznat, že se do obce přistěhovali hlavně bohatší obyvatelé. Ve večerních hodinách je také vidět, že u většiny domů je zaparkováno více než jedno auto, což znamená, že obyvatelé obce pravděpodobně využívají ke svým cestám především osobní automobilové dopravy. Je to také dáno tím, že v obci se prakticky vůbec nerealizuje komerční suburbanizace, takže obyvatelé musí třeba za nákupy (většími, ale i běžnými) do sousedních Čakovic nebo do Letňan, kde je jedno z největších obchodních center v České republice. Zároveň to znamená, že v obci tak není prakticky žádná možnost zaměstnání (vyjma několika malých firem), takže většina obyvatel musí dojíždět za prací do Prahy. Že je automobil v obci nejvyužívanějším způsobem dopravy, potvrzují i moje osobní zkušenosti s veřejnou dopravou v Hovorčovicích.

Z Hovorčovic se dá do Prahy dostat pomocí prostředků hromadné veřejné dopravy dvěma způsoby – vlakem a příměstským autobusem. Vlak jede do centra relativně krátkou dobu (v porovnání s autobusem, který jede k metru Letňany a musí se tak počítat ještě s přestupem a cestou metrem do centra). Z obce je to na pražské Masarykovo nádraží pouze 28 minut, což je v porovnání s autobusem úspora cca 10-15 minut (na Letňany to trvá 19 minut, cesta metrem zabere 17 minut, plus přestup a čekání na metro je v průměru dalších 5 minut navíc) a v době ranní a odpolední špičky je časová úspora v porovnání s autobusem i větší. Přes Hovorčovice jezdím vlakem docela často, a za tu dobu, co po této trase jezdím (cca 2 roky), jsem vyzkoušel téměř všechny možné časy – ranní i odpolední špičku v pracovním týdnu, časy mimo špičku, ale zároveň i víkendové spoje. Bohužel musím konstatovat, že vlak je v podstatě téměř nevyužívanou možností cesty do Prahy.

⁹² Dobrá města. Stupeň automobilizace. [online]. Vyd. 2015 [cit. 14.6.2019].

Ve většině časů nastoupí (nebo vystoupí) do vlaku maximálně 1-2 lidé, často se i stane, že vlak tuto zastávku projede bez zastavení. Pouze v ranních špičkách jsem zaznamenal větší frekvenci cestujících, ale i tak se jedná o jednotky lidí, převážně důchodců nebo starších studentů, kteří tímto způsobem dojíždí pravděpodobně do centra na střední (či vysokou) školu. Bohužel je to příliš malý počet lidí na obec, která má téměř 2500 obyvatel. Na druhou stranu je třeba dodat, že vlaková zastávka se nachází na kraji východní části obce, tudíž je dobře přístupná pouze části obyvatel. Další z věcí, která může hrát roli v neprospěch vlakové dopravy, je stav infrastruktury. Trať není elektrifikovaná, je jednokolejná, maximální rychlost může dosahovat pouhých 90 km/h a stav svršku není v dobrém stavu, tudíž jízda není příliš komfortní, což podporují i zastaralá vozidla ve vlastnictví ČD, která byla vyrobena někdy před 40 lety.

Další možností, jak se dostat veřejnou dopravou do Prahy, je příměstský autobus. Místní občané mohou využít pravidelné linky 351 (zařazenou do systému PID), která jezdí z Neratovic do pražských Letňan. Cesta trvá 19 minut, což je poměrně dlouho, jelikož autobus má po cestě z Hovorčovic celkem 10 mezizastávek, navíc v Čakovících se často tvoří kolony. Pokud lidé chtějí jet do centra, musí přesehnout v Letňanech na metro, což vyjde na dalších 17 minut (plus cca dalších 5 minut na přestup a čekání na soupravu). Bohužel ani autobusy nejsou v obci využívány v takovém měřítku, opět pouze převážně studenty a důchodci, obyvatelé v produktivním věku tak převážně používají osobní automobily.

Automobily v obci nejsou problémem pouze ohledně výfukových plynů, ale z hlukové stránky. Středem obce bohužel prochází poměrně frekventovaná silnice, po které obyvatelé i z okolních obcí dojíždějí do Prahy, vede totiž přímo do Čakovic a následně do Letňan. Je zde sice zákaz vjezdu pro vozidla, která jsou těžší než 6 tun, ale při současné opravě důležitého mostu v sousedních Měšicích tu nyní stejně musí projíždět.

Řešením, jak omezit osobní automobilovou dopravu nejen v Hovorčovicích, je vybudování kvalitní železniční sítě, která zároveň rychlostně i kapacitně výrazně předčí tu autobusovou, a lidé nebudou muset využívat automobil tak často. Bohužel směr na Hovorčovice, a dále na Mladou Boleslav a Turnov, (společně ještě s tratí na Kladno) je v okolí Prahy jediný v tak špatném stavu. Pro SŽDC jsou v současné době prioritní jiné tratě, o modernizaci této se tak zatím mluví pouze v teoretické rovině a v horizontu více jak pěti let. Jediné, o čem se v současné době hovoří, je vytvoření lepší propojky Prahy

s Mladou Boleslaví, ale daná trať by vedla nejspíše přes Lysou nad Labem.⁹³ Ostatní tratě v okolí Prahy jsou elektrifikované a dvojkolejné (vyjma některých téměř nevyužívaných) a cestu vlakem do hlavního města tak využívá stále více a více lidí.⁹⁴

6.4 Dopady na občanskou vybavenost a sociální strukturu obce

Další z negativních dopadů, které má suburbanizace na obec, může být na občanskou vybavenost. Může se jednat například o nedostačující kapacitu mateřské a základní školy, dále třeba parkovišť, zdravotnických center, obchodních domů, hasičských zbrojnic nebo různých kulturních budov jako je divadlo či kino. Suburbanizace má dále negativní vliv na sociální strukturu obce, jelikož mohou být velké společenské rozdíly mezi původními obyvateli a nově příchozími, mohou vznikat konflikty a velká segregace mezi těmito skupinami obyvatel.

Základní škola a mateřská škola

Jak už bylo zmíněno v kapitole 6.2, tak v obci byly v nedávné době velké investice do základní školy. Škola byla původně vybudována už v roce 1947 a sloužila v obci celých 53 let do té doby, než byla v roce 2000 zrušena pro nedostatek žáků. Od té doby zde byla budova školy nevyužívaná a chátrala.

Místní děti tak musely začít dojíždět do okolních, například do sousedních Líbeznic, nebo do pražských Čakovic. Ovšem v té době se začaly v okolí Prahy rozvíjet suburbanizační procesy a do obcí blízkých Praze se začala stěhovat spousta lidí, především mladých rodin s dětmi. V oblasti okolo Hovorčovic se z toho postupem času stával poměrně velký problém, se týče základních škol. Přestaly stačit kapacity a pro děti z Hovorčovic to byl najednou velký problém, protože okolní školy odmítly v roce 2014 přijmout Hovorčovické děti k zápisu do první třídy, takže rodiče jim museli najít školu, která už nebyla tak dobře vzdálenostně dostupná.

Obec se tak ještě v téže roce rozhodla, že zrekonstruuje a znovuotevře současnou budovu základní školy, která zde již od roku 2000 chátrala. Po velkých investicích a téměř roce práce byla v Hovorčovicích slavnostně, po téměř 15 letech chátrání, otevřena základní škola s kapacitou pěti kmenových tříd, školní družiny a

⁹³ Z dopravy. Trať z Prahy do Liberce. [online]. Vyd. 2018 [cit. 2.7.2019].

⁹⁴ Z dopravy. Železnice v PID. [online]. Vyd. 2019 [cit. 14.6.2019].

jídelny. Pro místní to byla velká úleva, protože vozit děti každé ráno někam daleko mimo obec není rozhodně komfortní a poměrně to snižuje výhody, které jinak představuje život mimo Prahu.

Od roku 2015 tak fungovala v obci základní škola, ale pouze první stupeň o kapacitě pěti kmenových tříd, což není mnoho. V roce 2017 tak byla postavena nová budova, která funguje jako 2. stupeň (tj. 6. - 9. třída), bylo zde vybudováno 8 nových kmenových tříd a nová jídelna, jež nahradila tu stávající ve staré budově. V současné době má tak škola kapacitu 389 žáků ve 13 třídách. Zastupitelstvo obce ale letos rozhodlo, že do budoucna rozšíří současnou budovu prvního stupně, kde tak bude nově 10 kmenových tříd a každá třída tak bude duplicitní.⁹⁵

K budově prvního stupně ZŠ patří ještě mateřská škola. Ta má v současné době kapacitu 88 dětí, které jsou rozděleny do celkem 4 tříd – 3 třídy po 25 dětech, v té poslední je dětí 13 (ta je využívána pro děti, které vyžadují individuální pozornost). Nyní zde probíhají různé investiční akce, které mají za cíl zvelebit a zatraktivnit venkovní část. Přeměnou postupně projdou jak hrací prvky, tak samotná zahrada. Projekt začal už v roce 2015. Rozděluje se do tří etap, v současné době se pracuje na té poslední, kdy proměnou projde hlavně zahrada, vymění se trávník, přesází se keře a stromy a vytvoří se nové záhony. Zajímavostí je fakt, že první etapa byla financovaná pouze z veřejné sbírky, zbytek z peněz obce, a na realizaci se hojně podílí i rodiče dětí, kteří pomáhají s přestavbou.⁹⁶

Sociální sféra a kulturní akce

Ve spojitosti se suburbanizací se mluví hodně o sociálních dopadech na cílovou obec a její obyvatele. Autoři⁹⁷ hovoří především o segregaci mezi původními obyvateli a nově příchozími. „*Do příměstských lokalit se z vnitřních částí měst stěhují především domácnosti s vysokým sociálním statusem*“⁹⁸, což může být při soužití se starousedlíky poměrně velký problém. Zároveň dalším problémem je osobní automobilová doprava, která se dneska využívá v podstatě kvůli každé drobnosti (např. nákupy nebo vyzvedávání zásilek na poště), což má za následek ztrátu sociální soudržnosti a posilování

⁹⁵ Škola Hovorčovice. O základní škole. [online]. [cit.11.6.2019].

⁹⁶ Škola Hovorčovice. Projekt „Zahrada pro všechny smysly.“ [online]. [cit.12.6.2019].

⁹⁷ Např. Sýkora (2002)

⁹⁸ Sýkora (2002, str. 15)

individualizace, jelikož lidé se pak nepotkávají se svými sousedy, nenavazují kontakty a jsou tak částečně uzavřeni do sebe.⁹⁹

K sociální integraci mezi nově příchozími občany a starousedlíky musí nějakým způsobem pomoci i obec sama, a to například pomocí pořádání různých akcí, kde se lidé mohou setkávat a seznamovat. V tomto ohledu se obec, hlavně poslední roky, výrazně snaží a daří se jí to. Například v roce 2018 se zde poprvé konal reprezentační ples, který měl velký úspěch. Akce se konala v tělocvičně nově postavené základní školy, která by paradoxně nevznikla nebýt velkého přílivu obyvatel do obce, a jiné prostory na pořádání podobných událostí v obci nejsou. Mezi další akce, které se konají každoročně a dlouhodobě, patří například Kouzelný les, tradiční vítání občánků, rozsvěcení vánočního stromku, starostenský guláš, což je soutěž o nejlepší stánek s gulášem, nebo třeba tříkrálový průvod. Zároveň je zde i možnost navštěvovat různé akce v sousedních obcích, například Měšicích, kde se koná tradiční Měšické léto, nebo Líbeznici, a poznat tak i obyvatelé z ostatních obcí.¹⁰⁰ V tomto ohledu se obec stará velmi dobře, o různé společenské události tu opravdu není nouze.

V posledních letech tu vzniklo i docela dost míst, kde obyvatelé obce mohou trávit svůj volný čas a nemusejí za všemi aktivitami tak dojíždět někam daleko. Nachází se zde poměrně rozsáhlý komplex volnočasových aktivit, který je situován kousek od středu obce u místního rybníka (příloha č.3). Kromě již zmíněné vodní plochy se zde nachází menší park, tenisové kurty a fotbalové hřiště. Právě relativně nově postavený areál u tenisových kurtů je zde velmi oblíbený, jelikož jeho součástí je výborná restaurace a solná jeskyně, je zde zároveň i možnost pořádání různých akcí, jako jsou třeba oslavy či svatby. Další dvě menší restaurace a jedna pizzerie s rozvozem se nachází na hlavní silnici. Problémem ale je, že celý volnočasový areál je dobře přístupný jen jedné části obce, která je spíše na východní straně (příloha č. 4). V druhé části se nachází pouze nově vybudovaná zástavba, která je od jádra obce poměrně daleko vzdálená. Je tedy pravděpodobné, že velká část z lidí žijících v nové zástavbě v západní části obce se bude méně účastnit různých společenských akcí a za volnočasovými aktivitami bude spíše dojíždět někam jinam, což jen podporuje negativní sociální důsledky suburbanizace.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Obec Hovorčovice. Aktuality. [online]. [cit.15.6.2019].

6.5 Rozhovor s místostarostou

Dne 20. 6. 2019 proběhl rozhovor s místostarostou obce Hovorčovice, Pavlem Budínem, v budově místního obecního úřadu na adrese Revoluční 33. Původně bylo v plánu v plánu provést rozhovor se samotným starostou, ale ten je nadměrně vytížen, proto informace poskytl místostarosta. Avšak pan starosta Jiří Novák byl v době rozhovoru v budově obecního úřadu přítomen a poskytl tak některé doplňující informace, například o obecním rozpočtu.

První část rozhovoru se týkala hlavně problémů, se kterými se obec v současné době potýká. Jedním z hlavních problémů je údržba veřejných prostor, konkrétně problém se sháněním zaměstnanců. Při současné míře nezaměstnanosti je v dnešní době těžké sehnat zaměstnance na kteroukoli pozici, navíc v takto malé obci, když pracovní příležitosti jsou hlavně v nedaleké Praze. Navíc obec tyto lidi nemůže zaplatit tak, aby pro ně nebylo výhodnější dojíždět za prací do hlavního města. Dále se jedná hlavně o problémy s kapacitou občanské vybavenosti, konkrétně s nedostačujícími prostory pro základní a mateřskou školu. Obec má, dle jeho slov, vypracovanou demografickou prognózu pro další roky, a počítá tak do budoucna se zvýšením kapacit obou budov, jelikož jsou nedostačující už v této situaci. Základní škola už prošla za poslední roky velkými změnami a patří mezi nejpovedenější investice, které tu za poslední roky proběhly, čehož se týkala má druhá otázka. Zároveň na tento projekt byla čerpána dotace z EU a z ministerstva školství, což je při ceně 66 milionů logický krok, jelikož by se tím obec velmi zadlužila, možná by jí ani takhle vysoký úvěr nebyl poskytnut. Mezi další významné projekty patří dále například čistička odpadních vod nebo projekt „bezpečné chodníky“, který byl financován z dotace od Evropské unie. Chodníky byly postaveny podél hlavní silnice, která prochází obcí a kvůli velkému provozu bylo nezbytné zajistit chodcům bezpečný přesun například na autobusové zastávky nebo do obchodu.

Dalšími tématy, které byly probírány, byl územní plán, úbytek orné půdy, a další možná výstavba bytových jednotek. Hlavním důvodem, proč v posledních letech ubylo orné půdy, je ten, že se často jedná o soukromé vlastnictví a vlastníci dané pozemky prodávají developerům, kteří zde poté plánují výstavbu. V současné době je zde hlášeno přes 2400 lidí, ale výhledově jich může být až 4000, pokud se postaví bytové jednotky na všech pozemcích, na kterých je to možné. V současné době je ovšem blokována jakákoli výstavba na východní straně obce podél kolejí, jelikož je zde plánovaná jedna z možností, kudy by mohla v budoucnu vést vysokorychlostní železniční trať z Prahy do Drážďan.

Takže do té doby, dokud se nerozhodne, kudy trať povede, tak se územní plán měnit nemůže.

Jak je vidět z leteckých snímků (příloha č. 1 a č. 2), tak zde probíhala výhradně rezidenční suburbanizace, ale i přesto jsem místostarostovi položil otázku, zdali tu také neprobíhala komerční suburbanizace. Ta tu dle jeho slov proběhla, ale zdaleka ne v takovém měřítku, jako výstavba obytných jednotek. Byly zde postaveny skladovací haly v jižní části katastru obce, ale velkou částí už zasahují na území Prahy, takže zdejších obyvatel se tato výstavba tolik netýkala.

V práci už bylo mnohokrát zmíněno, že velkým problémem pro cílovou obec jsou občané, kteří si zde postaví dům, ale adresu trvalého bydliště si nechají třeba v Praze. Stává se, že svůj původní byt pronajímají za poměrně velkou částku (jelikož byty jsou dnes v Praze velmi drahé – jak koupě, tak pronájem) a z něj tak splácí hypotéku. Obec tím ovšem přichází o velké částky za podíl na daních. Bohužel je toto i problémem Hovorčovic, kde tak dle odhadu místostarosty žije 5-10 % obyvatel bez trvalé adresy, což je ztráta příjmu v řádech statisíců korun. Toto číslo je podobné pro všechny obce, které se potýkají s přílivem nových obyvatel na své území.

Velkou kapitolou je pro obec doprava. Každoročně je na výstavbu a údržbu pozemních komunikací vyčleněno okolo 5-7 milionů korun z rozpočtu, což je docela velká částka s ohledem na výši příjmů, které jsou zapsány v tabulce č. 3 a 4. Dalším problémem ohledně dopravy je vysoce frekventovaná hlavní silnice, což jsem měl šanci vidět i na vlastní oči. Pro lidi, co dojíždí do Prahy z okolních vesnic, se jedná o nejkratší cestu ve směru na Čakovice a Letňany, tudíž v dopravní špičce je hluk z automobilů nesnesitelný. Obec se to snaží řešit tím, že zde zařídila značku, která zakazuje vjezd do obce vozidlům, která váží více jak 6 tun. Opatření funguje a doprava se v obci opravdu zlepšila, ale bohužel v poslední době došlo k dočasnému uzavření jednoho mostu v sousední obci a kamiony během opravy musí jezdit (i přes zákaz) přes obec.

Z tématu dopravy bylo dále diskutováno používání automobilů a využití hromadné dopravy. Pan místostarosta velmi ocenil přínos železničního spojení, kdy dokonce v době ranní špičky jezdí vlaky jednou za půl hodiny a dojedou až do centra Prahy, kam se automobilem, ale i autobusem, těžko dostává. Bohužel je vlak využíván víceméně jen v době ranní špičky, a to hlavně studenty, případně důchodci, čímž se i potvrdil můj průzkum hromadné dopravy v obci. Výrazně příznivější situace je u meziměstských autobusů, které jezdí do Letňan na metro a mají v obci výrazně výhodnější polohu zastávek – obě jsou na hlavní silnici, která je dostupnější většímu množství obyvatel.

Jezdí s nimi také o dost více lidí, ale opět se jedná převážně o studenty, případně důchodce, kteří jich využijí i jako cesty do sousedních obcí. Jinak mi bohužel potvrdil, že výdělečně činní obyvatelé ani jednu z forem veřejné dopravy téměř nevyužívají a jezdí tak převážně automobily, což jednak zatěžuje životní prostředí, ale i sociální integraci.

Ve spojení s dopravou je také problém v tom, že se v obci, ani v okolí, nenachází žádné lékařské středisko (ani praktický lékař pro dospělé, ani pediatr či zubař), takže občané musí za zdravotnickými službami dojíždět hlavně do Prahy do velkých nemocnic, případně na polikliniku v Letňanech nebo do krajské nemocnice v Mladé Boleslavi. Dalším problémem je, že obec s rozšířenou působností pro Hovorčovice je Brandýs nad Labem, který není sice daleko, ale cesta vlakem nebo autobusem je minimálně na hodinu, jelikož železniční spojení existuje pouze s přestupem v Neratovicích, a cesta autobusem je v podstatě vyloučena úplně. Takže například za žádostí o nový občanský průkaz, pas, nebo třeba zaplacení pokuty za rychlost, musí obyvatelé stejně využít automobil. Stejná situace je i u nakupování, jelikož v obci se nachází pouze dva malé obchody, které jsou sice na vhodném místě na hlavní silnici, ale mají velmi omezený sortiment. Obyvatelé tak musí využívat služeb čakovického Globusu, případně obchodního centra v Letňanech. V dnešní době už ale existují společnosti, u nichž si člověk může vybrat přes internet to, co potřebuje nakoupit, a oni mu to dovezou až domů. Zbaví se tak stresu z cesty a ušetří aditivní náklady, které by vznikly kupováním nepotřebných věcí, které jsou třeba ve slevě.

Poslední věcí, o kterou jsem se zajímal, byly konflikty mezi nově přistěhovanými občany a starousedlíky. To naštěstí není v obci žhavým tématem, jelikož v centrální části se obyvatelé často již promíchali a vychází spolu dobře, a zároveň je zde hodně akcí a událostí, které obec pořádá, a jsou velmi úspěšné. Dozvěděl jsem se, že reprezentační ples obce měl opravdu úspěch a bude se konat každoročně. Bohužel zde chybí více míst, kde by se mohli lidé spolu scházet. Tenisový areál u rybníka je sice krásné místo, ale je pouze jedním z mála, které je otevřené pravidelně. U hlavní silnice se nachází ještě dvě hospody, ale k uspokojení potřeb obyvatel je to opravdu málo, takže jim opět mnohdy nezbyde nic jiného než se vydat na cestu do Prahy.

Závěr

V teoretické části jsem se nejprve věnoval především vymezením několika základních pojmů, které jsem poté v průběhu práce opakovaně používal. Následně jsem identifikoval podmínky a příčiny, které k suburbanizaci vedou, a poté jsem určil hlavní dopady, které jsou s tím spojené. Ty byly poté podrobně zkoumány v praktické části. Dopady mohou být buď pozitivní, či negativní, se kterými se ovšem v praxi setkáváme o dost více. V České republice se hovoří o suburbanizaci od počátku 90. let s tím, že nejsilnější průběh nastal až na začátku nového tisíciletí. Z tohoto důvodu je studium dopadů suburbanizace stále aktuálním tématem. Pro danou obec, kde byla provedena nějaká studie dopadů, se může jednat o důležité materiály, které jí tak mohou do budoucna pomoci s lepším vypořádáním se s negativními dopady, zároveň to může být vodítkem i pro ostatní obce. Suburbanizace nemá ovšem vliv jen na cílové obce, nýbrž i na jádrové město, ze kterého se obyvatelé stěhují. Pokud současně s rezidenční suburbanizací neprobíhá v podobném měřítku i suburbanizace komerční, tak z toho pro město může vzniknout velký dopravní problém, který není úplně jednoduché řešit. Zároveň s úbytkem obyvatel roste ve městě kriminalita a chudoba, jelikož se z města stěhují především movitější a vzdělanější obyvatelé.

Cílem mé práce bylo zhodnotit dopady rezidenční suburbanizace na obec Hovorčovice se zaměřením na její ekonomiku a demografickou strukturu obyvatel. Této problematice byly věnovány poslední dvě kapitoly. Nejdříve jsem se zaměřil na demografickou strukturu obyvatel obce. Zkoumal jsem vliv přílivu nových obyvatel do obce na průměrný věk a na vzdělanostní strukturu, přičemž jsem si stanovil hypotézu, že *„Příliv mladých rodin do obce během let 2000-2017 měl za následek snížení věkového průměru a zlepšení vzdělanostní struktury obyvatel“*. Dle přiložených grafů je vidět, že věkový průměr se od začátku tisíciletí postupně snižoval až do roku 2011, kdy dosáhl svého minima, od té doby buď rostl nebo stagnoval. Je to způsobeno tím, že stěhování nových obyvatel do obce postupně ztrácelo na intenzitě, případně ti mladší se mohli vracet do Prahy či se stěhovat do jiných obcí. Vzdělanostní struktura byla zkoumána za roky 2001 a 2011, jelikož data ohledně vzdělání jsou k dispozici pouze při sčítání lidu, které proběhlo právě za tyto roky. Zde je pozitivní dopad suburbanizace asi nejvýraznější – přibýlo hodně lidí s vysokoškolským a středoškolským vzděláním (s maturitou), a naopak relativně ubylo lidí s pouze ukončeným vzděláním základním. Vzdělanostní struktura se výrazně zlepšila a **první hypotéza** se tak potvrdila.

Dalším stěžejním tématem v mé práci byly dopady suburbanizace na ekonomiku obce, s čímž souvisí druhá hypotéza – „*Suburbanizační procesy spojené s přílivem nových obyvatel v letech 2000-2017 měly na rozpočet obce spíše negativní vliv z důvodu zvýšených výdajů na pokrytí veřejných služeb.*“ Nejdříve byl ale zkoumán vývoj míry nezaměstnanosti, která v současné době dosahuje hodnot okolo 1 %, což je číslo hluboko pod průměrem České republiky. Vývoj míry nezaměstnanosti v obci v podstatě koreloval s vývojem u České republiky a u okresu Praha-východ. Do celosvětového růstu nezaměstnanosti v období ekonomické krize byl vývoj spíše kolísavý, od konce krize míra nezaměstnanosti téměř nepřetržitě klesala, až se dostala na historické minimum, a to jak v obci, tak i u ostatních sledovaných území. Dále zde byl analyzován vývoj počtu ekonomických subjektů. Potvrdilo se, že v obci nebyla téměř realizovaná komerční suburbanizace, jelikož se většinou jednalo o živnostníky, případně menší firmy. Zároveň se zvedl poměr počtu ekonomických subjektů na počet obyvatel. Stěžejní záležitostí u dopadů na ekonomiku obce byl její rozpočet. Nejdříve je zde analýza daňových příjmů, které sice rostly každým rokem, ale ani tak obec nebyla schopna pokrývat své výdaje, které byly s přílivem obyvatelstva do obce spojené. Během sledovaného období byl rozpočet ve většině případů ve schodku, pouze jednou se dostal do přebytku a jednou byl sestaven jako vyrovnaný. Obec tak musela schodek každý rok uhradit z financování. **Druhá hypotéza** se tak také potvrdila, příliv obyvatel měl na obec spíše negativní vliv, jelikož se zvýšily výdaje hlavně na infrastrukturu a občanskou vybavenost a příjmy tyto výdaje nestačí pokrývat. Byl zde také komentován a zhodnocen plán rozvoje obce, který jsem posoudil jako poměrně zdařilý. Po formální stránce má sice mnoho nedostatků, ale hlavní věcí je kvalitní a realizovaný program, což obec splňuje na výbornou. Téměř všechny slibované investiční akce se daří dotahovat do konce a obec pod současným vedením na první pohled prosperuje.

Demografie a ekonomika nebyly jediné dvě oblasti, které byly v práci zkoumané. Věnoval jsem se zde také environmentálním problémům, které jsou spojené jak s novou rezidenční zástavbou a záborem zemědělské půdy, tak se zvyšováním provozu na silnicích. Od roku 2000 zde došlo k velkému poklesu orné půdy, která byla zabrána hlavně ve prospěch nové rezidenční výstavby, zastavěná plocha tak mezi 2000 a 2017 vzrostla na téměř dvojnásobnou hodnotu. U automobilové dopravy jsem se zaměřil hlavně na výzkum veřejné dopravy v obci, která je jednou z mála alternativ, jak omezit osobní automobily, které znečišťují ovzduší a jsou zdrojem hluku. Bohužel jsem musel konstatovat, že veřejná hromadná doprava v obci není využívána takovou měrou, aby to

mělo nějaký pozitivní vliv na environmentální stránku obce. Je to dáno především tím, že do obce vede neelektrifikovaná a jednokolejná železniční trať, která tak nepředstavuje úplně pohodlnou cestu do centra Prahy.

Dále jsem zkoumal, jaký vliv měla suburbanizace na občanskou vybavenost a na sociální strukturu obce. Největší změna nastala v roce 2015, kdy zde musela být po 15 letech obnovena místní základní škola, jelikož kapacity v okolních obcích začaly být nedostatečné a hovorčovické děti tak musely navštěvovat školy daleko od svého domova, takže se obec rozhodla k tomuto kroku. Od té doby se škola stále rozšiřuje a modernizuje, rozšířením projde do budoucna i školka. Na sociální strukturu obce neměla suburbanizace příliš negativní vliv. Je to hlavně z toho důvodu, že obec pořádá pravidelně různé akce a události pro všechny věkové kategorie, které tam pomáhají k sociální interakci mezi místními obyvateli. V současné době jsou zde místní i přistěhovalí obyvatelé promícháni a nevznikají zde žádné konflikty, kvůli kterým by tak rostlo v obci napětí.

Na závěr bych ještě uvedl nějaké oblasti, na kterých by podle mého názoru měla obec do budoucna zapracovat. Soudím, že ačkoliv jsou zde akce věnované dětem, nenachází se zde ani jedno vhodné hřiště, kam by si mohly jít hrát děti všech věkových kategorií. Postavení dětského hřiště by nebylo přínosné pouze pro děti, ale i pro jejich rodiče, kteří by tak získali možnost se scházet jinde než třeba v místní hospodě. Dále by bylo podle mě vhodné, kdyby obec zvážila další rozrůstání jejího území, jelikož s rostoucím počtem obyvatel se tak ještě více zadluží, a to hlavně z důvodu zvýšených výdajů na výstavbu infrastruktury a občanské vybavenosti. Dalším velkým problémem Hovorčovic je nepřihlašování obyvatel k trvalému pobytu, rozpočet tím přichází o velké peníze. Bohužel možností, jak občany motivovat k přihlášení trvalého pobytu, není mnoho, zároveň se jedná o negativní trend, se kterým bojují téměř všechny suburbanizované obce. Dle webových stránek se obec o zlepšení situace snaží tím, že povoluje přihlašování dětí do školy pouze rezidentům, další možnosti jsou velmi omezené. Dalším problémem, který by se měla obec snažit vyřešit, je absence většího obchodu, která tak nutí obyvatele dojíždět za každým větším nákupem do sousedních Čakovic či Letňan. Vhodné by tak bylo přilákat nějaký větší řetězec, který by zde postavil a provozoval obchod. Nevýhodou je, že Hovorčovice je poměrně malá obec a přilákat tak nějaký řetězec na její území nemusí být vůbec snadný úkol. A nakonec bych dodal, že by jinak obec měla pokračovat v nastoleném investičním trendu a dodržovat tak plán rozvoje. Lidé ve vedení odvádí dle mého názoru výbornou práci.

Seznam použitých zdrojů

Knihy

1. BERG, Leo van den. Urban Europe. (1982). New York: Pergamon Press, ISBN 008023156X.
2. DAMBORSKÝ, Milan. (2011). Regionální analýza. 66 s. [online] [cit. 20.5.2019] Dostupný z: <https://docplayer.cz/24327991-Regionalni-analyza-ing-milan-damborsky-ph-d.html>
3. FISHMAN, R. (1987). Bourgeois Utopias: The Rise And Fall Of Suburbia. New York: Basic Books. 272 s.
4. HNILIČKA, Pavel. (2012). Sídlní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů: urbanismus do kapsy. 2., dopl. vyd. Brno: Host. ISBN 978-80-7294-592-4.
5. HORSKÁ, Pavla; MAUR, Eduard; MUSIL, Jirí (2002). Zrod velkoměsta – urbanizace českých zemí a Evropa. Paseka Praha-Litomyšl. 352 s. ISBN 80-7185-409-3
6. KADERÁBKOVÁ, Jaroslava a Jitka PEKOVÁ. (2012). Územní samospráva – udržitelný rozvoj a finance. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-910-4.
7. KADERÁBKOVÁ, Jaroslava. (1996). Úvod do regionálních a správních věd: vybrané kapitoly. Praha: Codex Bohemia. ISBN 80-85963-18-3.
8. KONTULY, T. – TAMMARU, T. (2006). Population subgroups responsible for new urbanization and suburbanization in Estonia. European Urban and Regional Studies 13, č. 4, s. 319-336
9. LANGHAMROVÁ, Jitka a Eva KAČEROVÁ. (2005). Základy demografie: (příručka ke cvičením). Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-0962-8.
10. OUŘEDNÍČEK, Martin, Petra ŠPAČKOVÁ a Jakub NOVÁK, ed. (2013). Sub urbs: krajina, sídla a lidé. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2226-4.
11. SÝKORA, Luděk, ed. (2002). Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha: Ústav pro ekopolitiku. ISBN 80-901914-9-5.

Část knihy

12. HORÁKOVÁ, Ivana. (2002). Suburbanizace či urbanizace? Nová bytová výstavba v Praze a jejím zázemí. In: Sýkora, L. ed.: Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky, Praha, Ústav pro ekopolitiku. Str. 157-169. ISBN 80-901-9149-5
13. KUPKOVÁ, Lucie; OUŘEDNÍČEK, Martin. (2013): Hodnocení intenzity prostorového rozložení a dopadů suburbanizace v zázemí Prahy s využitím dat dálkového průzkumu Země. In: Ouředníček, M., Špačková, P., Novák, J. eds.: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Academia, Praha, Str. 61-80. ISBN: 978-80-200-2226-4.
14. GREMLICA, Tomáš (2002). Neuspořádaný, neregulovaný a z dlouhodobého hlediska neudržitelný růst městských aglomerací. In: Sýkora, L. ed.: Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky, Praha, Ústav pro ekopolitiku. Str. 101-122. ISBN 80-901-9149-5
15. OUŘEDNÍČEK, Martin (2002). Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In Sýkora, Luděk (ed.) a kol. Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha, Ústav pro ekopolitiku o.p.s., 2002, Str. 39-54. ISBN 80-901914-9-5

16. OUŘEDNÍČEK, Martin. (2013): Výzkum suburbanizace v České republice: současné tendence vývoje a možné aplikace. In: Ouředníček, M., Špačková, P., Novák, J. eds.: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Academia, Praha, Str. 61-80. ISBN: 978-80-200-2226-4.
17. PTÁČEK, Pavel; SZCZYRBA, Zdeněk; ŠIMÁČEK, Petr. (2013). Nerezidenční suburbanizace v České republice: vývoj, příčiny a důsledky. In: Ouředníček, M., Špačková, P., Novák, J. eds.: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Academia, Praha, Str. 81-101. ISBN: 978-80-200-2226-4
18. PUCHER, John. (2002). Suburbanizace příměstských oblastí a doprava: mezinárodní srovnání. In: Sýkora, L. ed.: Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky, Praha, Ústav pro ekopolitiku. Str. 101-122. ISBN 80-901-9149-5
19. SÝKORA, Luděk. (2002). Suburbanizace a její důsledky: výzva pro výzkum, usměrňování rozvoje území a společenskou angažovanost. In: Sýkora, L. ed.: Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky, Praha, Ústav pro ekopolitiku. Str. 9-19. ISBN 80-901-9149-5
20. VACKOVÁ, Barbora. (2013). Idea bydlení za městem a koncept zahradního města. In: Ouředníček, M., Špačková, P., Novák, J. eds.: Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Academia, Praha, Str. 37-60. ISBN: 978-80-200-2226-4

Články

21. SKADRON, Kevin. (1993). A New Method for Measurement of Urban Decentralization. [on-line] [cit. 17.9.2017]. Dostupný na [www:
https://pdfs.semanticscholar.org/88a4/a79ce6eb249d5bad98c73ec877810ab58dc1.pdf](https://pdfs.semanticscholar.org/88a4/a79ce6eb249d5bad98c73ec877810ab58dc1.pdf)
22. SÝKORA, Luděk. (2003). Suburbanizace a její společenské důsledky, Sociologický časopis. Praha, 2/2003, 225-228. ISSN 2336-128X, Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/e88e472dbbe36d1bb0e40baed8e7459faee0df1c_189_26syko16.pdf

Webové zdroje

23. Arts lexikon. Dopady suburbanizace. [on-line] Vyd. 2014 [cit. 28.4.2019] Dostupné z: http://www.artslexikon.cz//index.php?title=Dopady_suburbanizace
24. Dobrá města. Stupeň automobilizace. [on-line] [cit. 14.6.2019] Dostupné z: <https://www.dobramesta.cz/stupen-automobilizace>
25. Demografie. Obecně o demografii. [on-line] [cit. 6.6.2019] Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_obecne=
26. Demografie. Porodnost. [on-line] [cit. 25.6.2019] Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_porodnostukazatele=
27. E15. Parlamentní volby 2017. [on-line] Vyd. 2017 [cit. 28.4.2019] Dostupné z: <https://www.e15.cz/volby/volby-2017/mladi-cesi-podporuji-demokracii-a-neduveruji-politikum-ukazal-pruzkum-1338559>
28. Finance. Nezaměstnanost v ČR. [on-line] Vyd. 2019 [cit. 6.6.2019] Dostupné z: <https://www.finance.cz/518516-nezamestnanost-cr-eu-volna-pracovni-mista/>
29. Finanční správa. Daňové příjmy rozpočtů krajů a obcí. [on-line] Vyd. 2018 [cit. 8.6.2019] Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/kraje-a-obce/danove-prijmy-kraju-a-obci/danove-prijmy-rozpocet-kraju-a-obci-3736>
30. History. Industrial revolution. [on-line] Vyd. 2017 [cit. 1.6.2019] Dostupné z: <https://www.history.com/topics/industrial-revolution/industrial-revolution>
31. IS Mendelu. Urbanizace. [on-line] [cit. 21.4.2019] Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=57099

32. Ministerstvo vnitra ČR. Současná česká suburbanizace a její důsledky. [on-line] Vyd. 2008 [cit. 27.4.2019] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/soucasna-ceska-suburbanizace-a-jeji-dusledky.aspx>
33. MPSV. Změna metodiky ukazatele registrované nezaměstnanosti. [on-line] [cit. 7.6.2019] Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky
34. Obce Pro. Metodika tvorby programu rozvoje obce. [on-line] Vyd. 2014 [cit. 21.6.2019] Dostupné z: http://zam.uur.cz/novakova/Obcepro/Metodika_tvorby_PRO.pdf
35. Obec Hovorčovice. Aktuality. [on-line] [cit. 15.6.2019] Dostupné z: <https://www.hovorcovice.cz/aktuality?paginator-page=3>
36. Obec Hovorčovice. Hovorčovický zpravodaj 4/2017. [on-line] Vyd. 2017 [cit. 12.6.2019] Dostupné z: <https://www.hovorcovice.cz/file.php?nid=884&oid=6020143>
37. Obec Hovorčovice. Poloha obce. [on-line] [cit. 4.6.2019] Dostupné z: <https://www.hovorcovice.cz/poloha-obce>
38. Obec Hovorčovice. Program rozvoje obce. [on-line] [cit. 21.6.2019] Dostupné z: <https://www.hovorcovice.cz/program-rozvoje-obce>
39. Obec Hovorčovice. Rozpočet obce. [on-line] [cit. 8.6.2019] Dostupné z: <https://www.hovorcovice.cz/rozpocet>
40. Obec Hovorčovice. Statistické údaje. [on-line] [cit. 4.6.2019] Dostupné z: <https://www.hovorcovice.cz/statisticke-udaje>
41. Obec Hovorčovice. Územní plán. [on-line] Vyd. 2010 [cit. 10.6.2019] Dostupné z: <https://www.hovorcovice.cz/file.php?nid=884&oid=2375032>
42. Pražská integrovaná doprava. Linka 351. [on-line] Vyd. 2019 [cit. 4.6.2019] Dostupné z: <https://pid.cz/zastavkove-jizdni-rady/?cid=351&from=1557698400&type=busreg>
43. Statistika a my. Husákovy děti. [online]. Vyd. 2013 [cit. 7.7.2019] Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2013/12/husakovy-versus-havlovy-deti/>
44. Stavební komunita. Stavební slovník. [on-line] [cit. 7.5.2019] Dostupné z: <http://stavebnikomunita.cz/page/stavebni-slovník-w-z>
45. Středočeský kraj. Územní plánování a stavební úřad. [on-line] [cit. 21.4.2019] Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/web/uzemni-planovani/uzemni-plany-obci>
46. Suburbanizace. Urban sprawl. [on-line] [cit. 21.4.2019] Dostupné z: http://suburbanizace.cz/04_teorie_urban_sprawl.htm
47. Suburbanizace. Co to je a jaké to má podoby. [on-line] [cit. 27.4.2019] Dostupné z: http://suburbanizace.cz/01_teorie_suburbanizace.htm
48. Suburbanizace. Problémy suburbanizace. [on-line] [cit. 28.4.2019] Dostupné z: <http://www.suburbanizace.cz/problemy.htm>
49. Suburbanizace. Slovníček pojmů – suburbium. [on-line] [cit. 27.4.2019] Dostupné z: <http://www.suburbanizace.cz/slovnicek/suburbium.htm>
50. Systemair. O Firmě. [on-line] [cit. 8.6.2019] Dostupné z: <https://www.systemair.com/cz/Ceska/About-us/>
51. Škola Hovorčovice. O základní škole. [on-line] [cit. 8.6.2019] Dostupné z: <https://www.skolahovorcovice.cz/zs/o-zakladni-skole>
52. Škola Hovorčovice. Projekt „Zahrada pro všechny smysly“. [on-line] [cit. 12.6.2019] Dostupné z: <https://www.skolahovorcovice.cz/ms/zahrada-pro-vsechny-smysly>

53. Unesco. Social and human sciences – migration. [on-line] [cit. 31.5.2019]
Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/>
54. Ústav územního rozvoje. Charakter a struktura venkovských sídel. [on-line]
Vyd. 2017 [cit. 7.5.2019] Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/1-uzemni-planovani-a-stavebni-rad/politika-architektury/implementace/tema3/publikace-charakter-a-struktura-venkovskych-sidel-10-2017.pdf>
55. Z dopravy. Trať z Prahy do Liberce. [on-line] Vyd. 2018 [cit. 2.7.2019]
Dostupné z: <https://zdopravy.cz/trat-z-prahy-do-liberce-muze-zrychlit-ale-jen-do-pulky-poprve-vysla-jeji-ekonomika-21121/>
56. Z dopravy. Železnice v PID. [on-line] Vyd. 2019 [cit. 14.6.2019] Dostupné z: <https://zdopravy.cz/temer-160-tisic-lidi-denne-vlaky-pid-lamou-rekordy-nejsilnejsi-je-smer-do-kolina-23659/>

Zákon

57. Zákon pro lidi. Zákon č.243/2000 sb. [on-line] [cit. 12.6.2019] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-243#p4>
58. Zákon pro lidi. Zákon č.183/2006 sb. [on-line] [cit. 14.6.2019] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183#cast3>

ČSÚ

59. ČSÚ (2018a). Počet a věkové složení obyvatel v obci Hovorčovice k 31.12. [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM02&str=v75&c=v3~3__RP2018&u=v75__VUZEMI__43__538230#w=
60. ČSÚ (2018b). Pohyb obyvatelstva v obci Hovorčovice. [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=546&katalog=30845&pvo=DEM05&pvo=DEM05&str=v109&c=v3~3__RP2018&u=v109__VUZEMI__43__538230#w=
61. ČSÚ (2018c). Počet a věkové složení obyvatel v okrese Praha-východ k 31.12. [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM02&str=v68&c=v3~3__RP2018&u=v68__VUZEMI__101__40240#w=
62. ČSÚ (2018d). Počet a věkové složení obyvatel v obci Líbeznice k 31.12. [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEM02&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&c=v3~3__RP2018&&u=v75__VUZEMI__43__538442&str=v75#w=
63. ČSÚ (2018e). Počet a věkové složení obyvatel v obci Měšice k 31.12. [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEM02&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&c=v3~3__RP2018&&u=v75__VUZEMI__43__538477&str=v75#w=
64. ČSÚ (2010). Věkové složení obyvatelstva Středočeského kraje v roce 2010 [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xs/vekove_slozeni_obyvatelstva_stredoceskeho_kraje_v_roce_2010

65. ČSÚ (2018f). Věkové složení obyvatelstva Středočeského kraje v roce 2018 [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/xs/vekove_slozeni_obyvatelstva_stc_kraje
66. ČSÚ (2017a). Složení obyvatelstva podle pohlaví a jednotek věku k 31. 12. v České republice. [online]. [cit. 4.6.2019]. Dostupné z:
https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEMD001&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&str=v4&c=v3~2__RP2017MP12DP31
67. ČSÚ (2001). Sčítání lidí, domů a bytů k 1.3.2001 – obce v okrese Praha-východ [online]. [cit. 7.6.2019]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/11240/17975292/4108-03-2109.pdf/191cff97-32d2-48ae-8e66-24db4ffa590b>
68. ČSÚ (2011). Obyvatelstvo podle pohlaví a podle věku, rodinného stavu a nejvyššího ukončeného vzdělání v obci v obci Hovorčovice za rok 2011. [online]. [cit. 7.6.2019]. Dostupné z:
https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=OTOB112&z=T&f=TABULKA&katalog=30814&u=v157__VUZEMI__43__538230#w=
69. ČSÚ (2018g). Vlastní výběr – ekonomické subjekty v obci Hovorčovice za roky 2001-2018. [online]. [cit. 9.6.2019]. Dostupné z:
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#k=5&pvoc=43&uroven=70&w=>
70. ČSÚ (2017b). Vybrané ukazatele pro územně analytické podklad za obec Hovorčovice. [online]. [cit. 9.6.2019]. Dostupné z:
https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&pvo=UAP01&vyhltext=%C3%BAzemn%C4%9B+analytick%C3%A9+podklady&bkv=w7p6ZW1uxJsgYW5hbHl0aWNrw6kgcG9ka2xhZHk.&z=T&f=TABULKA&katalog=all&u=v4__VUZEMI__43__538230&&c=v94~3__RP2017&str=v4#w
71. ČSÚ (2018h). Dokončené byty v obcích okresu Praha-východ. [online]. [cit. 8.6.2019]. Dostupné z:
https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvoch=40240&pvoc=101&pvo=BYT04-A&z=T&f=TABULKA&skupId=686&katalog=30836&c=v3~8__RP2018&&str=v350
72. ČSÚ (2018i). Pohyb obyvatelstva v ČR. [online]. [cit. 25.6.2019]. Dostupné z:
https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEM05&skupId=546&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&c=v3~3__RP2018&&str=v94

MPSV

73. MPSV (2003). Nezaměstnanost v ČR 2001-2003. [online]. [cit. 8.6.2019]. Dostupné z:
https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/vyvoj_do_062004/vyvojnezamestod1995
74. MPSV (2018a). Nezaměstnanost v obci Hovorčovice a okrese Praha-východ 2001-2018. [online]. [cit. 8.6.2019]. Dostupné z:
https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem/?_piref37_240429_37_240428_240428.next_page=%2Findex.do&_piref37_240429_37_240428_240428.statse=200000000019&_piref37_240429_37_240428_240428.statsk=0&_piref37_240429_37_240428_240428.send=send&_piref37_240429_37_240428_240428.stat=200000000011&_piref37_240429_37_240428_240428.obdobi=L&_piref37_240429_3

7_240428_240428.rok=2000&_piref37_240429_37_240428_240428.uzemi=150000&ok=Vybrat

75. MPSV (2018b). Nezaměstnanost v ČR 2004-2018. [online]. [cit. 3.6.2019].

Dostupné z:

https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/vyvoj_od_072004/?_piref37_240420_37_240419_240419.next_page=%2Findex.do&_piref37_240420_37_240419_240419.statse=20000000000011&_piref37_240420_37_240419_240419.statsk=20000000000017&_piref37_240420_37_240419_240419.send=send&_piref37_240420_37_240419_240419.stat=20000000000018&_piref37_240420_37_240419_240419.obdobi=D&_piref37_240420_37_240419_240419.uzemi=1000&ok=Vybrat

Ostatní zdroje

76. Mapy.cz

Seznam zkratek

ČD – České dráhy
ČR – Česká republika
ČSÚ – Český statistický úřad
EU – Evropská unie
MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
PID – Pražská integrovaná doprava
P+R – Park and ride
SSSR – Sovětský svaz
SŽDC – Správa železniční dopravní cesty
USA – Spojené státy americké
ZŠ – Základní škola

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Pozitiva a negativa suburbanizace	13
Obrázek č. 2: Rezidenční a komerční suburbanizace na okraji Prahy	19

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vzdělanostní struktura v obci Hovorčovice za roky 2001 a 2011	33
Tabulka č. 2: Rozdělení ekonomických subjektů v obci Hovorčovice za roky 2009-2018	40
Tabulka č. 3: Vývoj daňových příjmů (v tis. Kč) v obci Hovorčovice za roky 2007-2018	41
Tabulka č. 4: Vývoj příjmů a výdajů (v tis. Kč) v obci Hovorčovice za roky 2007-2018	42
Tabulka č. 5: Změna půdního fondu v obci Hovorčovice v letech 2000, 2005, 2010, 2015 a 2017	46

Seznam grafů

Graf č.1: Vývoj celkového počtu obyvatel v obci Hovorčovice mezi lety 1991–2018. .	25
--	----

Graf č. 2: Přistěhovalí a vystěhovalí v obci Hovorčovice mezi lety 2002-2018.	26
Graf č. 3: Koeficient osídlení mezi obcí Hovorčovice a okresem Praha-východ v letech 2000-2018.	27
Graf č. 4: Srovnání vývoje koeficientu osídlení mezi obcemi Hovorčovice, Líbeznice a Měšice v letech 2000-2018.	28
Graf č. 5: Vývoj průměrného věku v obci Hovorčovice mezi roky 2000-2018	29
Graf č. 6: Věková pyramida obce Hovorčovice za roky 2010 a 2018	30
Graf č. 7: Věková pyramida ČR za rok 2017	31
Graf č. 8: Vzdelanostní struktura obce Hovorčovice v roce 2001	32
Graf č. 9: Vzdelanostní struktura obce Hovorčovice v roce 2011.	33
Graf č. 10: Sňatky a rozvody v obci Hovorčovice mezi roky 2002-2018.....	35
Graf č. 11: Vývoj hrubé míry celkové porodnosti v obci Hovorčovice za roky 2002-2018	36
Graf č. 12: Porovnání vývoje hrubé míry celkové porodnosti mezi obcí Hovorčovice a ČR mezi roky 2002-2018	36
Graf č. 13: Vývoj míry nezaměstnanosti v obci Hovorčovice mezi roky 2001-2018.....	38
Graf č. 14: Vývoj míry nezaměstnanosti v ČR, okrese Praha-východ a obci Hovorčovice mezi roky 2001-2018.....	39
Graf 15: Vývoj počtu ekonomických subjektů v obci Hovorčovice za roky 2001-2018	40
Graf č. 16: Vývoj příjmů a výdajů v obci Hovorčovice za roky 2007-2018.....	42
Graf č. 17: Vývoj počtu dokončených bytů v obci Hovorčovice mezi roky 2002-2017	47

Seznam příloh

Příloha č. 1: Letecký pohled na Hovorčovice z roku 2003.....	67
Příloha č. 2: Letecký pohled na Hovorčovice z roku 2015.....	67
Příloha č. 3: Rybník a historická část Hovorčovic	68
Příloha č. 4: Obytná zástavba v Hovorčovicích.....	68
Příloha č. 5: Rozhovor s místostarostou	68

Přílohy

Příloha č. 1: Letecký pohled na Hovorčovice z roku 2003

Zdroj: Mapy.cz

Příloha č. 2: Letecký pohled na Hovorčovice z roku 2015

Zdroj: Mapy.cz

Příloha č. 3: Rybník a historická část Hovorčovic

Zdroj: Vlastní foto.

Příloha č. 4: Obytná zástavba v Hovorčovicích

Zdroj: Vlastní foto.

Příloha č. 5: Rozhovor s místostarostou

- 1) Obec Hovorčovice je díky své poloze jednou z nejvíce vyhledávaných obcí v okolí Prahy pro stěhování. Jaké jsou v současné době největší problémy, se kterými se obec potýká?

Nedostatečně rozvinutá infrastruktura, což jsou chybějící třídy v nedávno dostavěné škole, chybějící kapacity MŠ, zanedbané povrchy komunikací. Dále pak nedostatek pracovníků pro údržbu veřejných prostor (vzhledem k malé nezaměstnanosti a chybějícím pracovní síle v regionu není obec schopna nabídnout dostatečné platové ohodnocení, za které by nalákala nové síly). Nedostatek obecních pozemků (pozůstatek z minulosti).

- 2) V obci bylo za posledních několik let zrealizováno několik velkých projektů. Které z nich považujete za nejvýznamnější? Byly na ně čerpány nějaké dotace, např. z EU?**

Nejvýznamnějším projektem je základní škola, která byla postavena částečně z dotací. Dále projekt Bezpečné chodníky, který je realizován z fondu SFDI a čistírna odpadních vod.

- 3) Dle webových stránek zde byla v roce 2015 znovuotevřena základní škola. Jak jste s tímto projektem spokojeni? Jelikož do obce a okolí proudí stále noví obyvatelé, je současná kapacita vyhovující? Plánují se do budoucna s ohledem na školu nějaké další investice?**

Jak je patrné z odpovědi na otázku č. 1, je kapacita nedávno dostavěné školy nedostatečná. Dle demografické studie zpracované na konci roku 2018, je třeba dostavět min. 4 třídy ZŠ a jednu třídu MŠ. V současné době probíhá zkapacitnění školní kuchyně.

- 4) Z dat ČSÚ jsem vyčetl, že během posledních let zde zmizelo několik desítek hektarů orné půdy, která se ve valné většině transformovala na zeleň. Jaké investice zde proběhly a co nového vzniklo?**

Tato informace je dle mého zavádějící, neboť pozemky, které byly vyňaty z orné půdy byly v soukromých rukou a převážně použity pro individuální výstavbu. Obec jako taková disponuje pouze s malým množstvím pozemků (takřka s ničím) a snaží se toto ovlivňovat prostřednictvím územního plánu.

- 5) Je v současné době možnost postavit si v obci novou nemovitost nebo to územní plán již nedovoluje?**

Územní plán to dovoluje a v obci jsou jím určené rozvojové lokality.

6) V souvislosti s rozvojem obce – je možné, že se bude do budoucna měnit územní plán a obec se tak bude dál rozrůstat?

Vzhledem k uzavřeným dohodám s některými restituenty, je počítáno do budoucna s úpravou územního plánu, v současné době je blokován nedořešeným umístěním vysokorychlostní tratě Praha – Drážďany.

7) Byla zde v průběhu let realizovaná nějaká komerční suburbanizace, nebo pouze rezidenční?

S výjimkou malé lokality na rozhraní katastrálního území Hovorčovice a Praha – Třeboradice šlo pouze o rezidenční výstavbu.

8) Suburbanizované obce se často potýkají s tím, že obyvatelé se do obce přistěhují, ale nepřihlásí si tam trvalé bydliště, čímž obec přichází o velké peníze. Jak velký problém je to v Hovorčovicích?

Je samozřejmé, že to obec pocítuje. Především po finanční stránce. Chybí příjem z daní do rozpočtu obce, a naopak obci vznikají náklady s odpady (poplatek za odpady za rekreační objekt je nižší a samozřejmě vzniká i další vedlejší odpad).

9) Jak jste spokojen s dopravní situací v obci? Je dostupnost osobní automobilovou dopravou do Prahy za prací dobrá?

Vzhledem k tomu, že obec slouží i jako spojka pro další obce dále od Prahy, kdy jejich obyvatelé volí průjezd přes Hovorčovice, je dopravní situace na hraně udržitelnosti. Obec se snaží alespoň regulovat průjezd nákladních vozidel zákazem nad 6 tun. Bohužel i to je v současné době pozastaveno v souvislosti s rekonstrukcí železničního mostu v Měšicích. Pro ilustraci uvádím, že pokud v době ranní a odpolední špičky chce náš občan vjet na hlavní komunikaci v obci, musí někdy poměrně dlouho čekat a spoléhat se, až ho někdo pustí.

10) Do Prahy také jezdí přímé autobusy do Letňan či vlaky na Hlavní nádraží (v současné době kvůli výluce na Masarykovo nádraží). Jak jste spokojen s hromadnou dopravou, je dostačující? Je občany využívána?

Hromadná doprava je občany využívána poměrně intenzivně, dle mého je zatím dostačující, ale pro dopravu třeba k lékaři nebo do obce s rozšířenou pravomocí za

účelem vyřízení dokladů (v našem případě Brandýs nad Labem – Stará Boleslav), musí občané použít automobil.